

IZLET V MRAK

Pavle Zidar

To

*knjigo posvečam
najbolj pretresljivemu joku
na tem svetu. Joku otroka dr. Kuhna,
joku dečka, ki je po zakolu svojega očeta
drhtel v ledeni bolečini, skrit pod dekami, v
zadnjem zavetju tega sveta, in klical z blazno milim
glasom starše, ki so končali pod noži v Gradini. Sam je
kasneje umrl v jasenovaškem stolpu smrti, kamor ga je dal
zapreti in do zadnjega diha izstradati veliki mojster noža, frater
Filipović-Majstorović. Naj jok tega dečka preglobi
naše snè, naša čustva in misli, naša dejanja,
le tako bo zadoščeno pravici in resnici!
Zdaj jočem skupaj s tem dečkom
za njegovo materjo in
očetom; za vsem
človeštvom,
ki je tistikrat
zgubilo stik s sabo
ali
svojim počlovečenim deblom.
Ta jok
je jagnje,
ljudje!*

avtor

...mož Jozef je obdihoval kostno bele liste Handlungsbucha, na katere je s hitro, impresionistično tehniko metal številke in črke. Le-te pa, rojene v naglici, so še nekaj desetink hipa krožile po beli planjavi, vznemirjujoč knjigo prav do prabistva. List je znova začutil stik z zemljo. Pognale so mu bujno zelene sanje. Slišal je celo veter. Žal se je nanj uglasil potem stari Jozef in izdihoval vanj smisel svojega življenja v jecljavem izdihovanju črk: aaa, k, ff... Žena Zina pa je medtem zaklepala vrata, bila je sita te ceste, ki je pritekala k njej vsak dan s svojimi ljudmi. Hvala bogu, da so odšli domov spat! Zdaj je končno spet sama v veliki hiši. Daje ji ton. Dirigira ji kakor orkestru dunajske filharmonije. In hiša je resnično en sam zvok Straussa. Zinini gibi bokov in rok, hoja — vse se ziblje v zvokih An der schöner blauer Donau... Tudi njen razcveteli duh poje: dotika se vseh sopranskih višin. Celó visokega C. Še ga zmore.

Stene so se veselo pozibavale v ritmih.

Ko je stekla po stopnišču v sobo, da si odgrne posteljo, belo in hladno kakor Julijina grobnica, so se stene razpustile in zaplahutale v prepihu. Prec in glasno je zapela arijo iz Trubadurja, zbor pa ji je iz daljave, nekje iz Lombardije, odpeval Miserere. Ko je odpela, ji je glas popljuskoval po ustni dvorani, vlekoč po dnu zvok pravega proda. Predstave je bilo konec. Zvoki so odhiteli s hitrostjo temnih senc. Stene pa so zadobile nazaj spet svojo trdno naravo.

Glej! se je zagledala v sliko izpred dvajsetih let.

Zrlo jo je posmehljivo dekle, polno baroka in renesanse.

Kakšne ustnice! je zadrževala izdih, da je zaplesala sem in tja ko balon.

Ustni-ce, je izdihnili tok misli, ust-nice za duhanje. Mhm, mhm, se je vdihnili samo sebe in zajela vonj po svojem perilu, na katerem so bile že sledi kisle umazanije.

— Stara sem, je otožno potožila.

Nisi! ji je odvrnil samoohranitveni nagon.

— Nisem? je vprašala pojoč. Ne?

Občutila se je od nog do glave. To niso bile več mišice, polne češnjeve miline, ampak razpletajoče se vrvi starih ladij, ki jih opisuje Traven.

Vrvi, vrvi! je ponovila v mislih podobo o svojih nogah.

Obnjo so zapljuskali valovi umazanega morja.

— Ja, ja, je odlomila jok. Triinšestdeset! je boleče jeknila in se zadela z glasom v mehko, ki je visela pred njo kot kaka vreča za boksarski trening.

Vreča se je pozibavala, pozibavala, njeno duhovno bistvo pa je treniralo za nekakšno veltter kategorijo; tolkla je vanjo, kot je bila videla v televizijskih oddajah.

— Tri-in-šest-de-set! je oddala zadnjo serijo apercutov.

Sesedla se je na stolček in se oddaljevala od svoje mladostne podobe tako, da se je še nekajkrat začutila v tisti davnini živo.

— Čudno! se je zresnila in bledica, pelinovo zelena, se ji je lotila senc. Naprej je raje mislila: takoj najdem stik s sabo izpred dvajsetih let. Začutim vsak kvadratni centimeter kože, ki se ga je kdaj dotaknil kak moški. Joy, celo dotik neke suhe veje še čutim, ko sem lezla v Soro! Čutim poljube, ki jih je stresal po meni moj — možžž, je poudarila z mislimi in glasom. Stisnila ga je z ustnicami, moža, ko da ga ima na svojem telesu in ga že zapira z nogami.

— Strašno! se je razpustila, odprla. Dihanje se ji je raztresalo kot seno.

— Strašno!

Vstala je in hotela spet ven, a jo je neki spomin priklical nazaj.

Kaj je? je ostro odmisllila v sliko in čakala, da priplava k njej tisti metulj spomina.

— Ah, aaah, se je sladko odkričala. No, je odrinila nekoga. Po masivnosti spomina je bil videti moški.

— Ne, néne, je zapela in porinila svinčenega dedca v prepad časa. V globine.

— Dvaintrideset let, je rekla tja dol za njim.

— Kaj sem pa vedela tistikrat o erotiki! Moj... Bog! Ti pride in me povabi na kopanje. Mama je mama. Verjame hišnim prijateljem. Tako priden študent je bil. Če ne bo gospod kaplan, govore ljudje, bo pa Herr Doktor.

— Greva dol na stezice, kjer so njive koruze in krompirja. Grmi lesnike. Lipe. Jaz ne vem, zakaj je vse tako tiho. Tudi on. Vse bolj se zapira v molk. Ta njegov molk je že prava truga za v grob.

— Koliko si stara? me vpraša hripavo in se me dotakne s sredincem v pregib roke v komolcu. To me tako presune, ko da so stekli vame volti električnega toka. Veselo zavrisknem, da petnajst let. On pa je najbrž mislil, da sem srečna, ker sem z njim.

— Potem..., in začela se je sramežljivo plaziti. Oblivala jo je rdečica.

— Sédiva! je ponovila njega z glasom moškega.

Sedla sta na mah pod hrast. Zastirali so ju grmi in samota strašne vročine.

Povlekla si je bila krilo čez kolena in se delala, ko da jo zanima tok reke. Ni pa si mogla na jasno, zakaj se ji je zdel bratranec Jani.

— Oprosti, se je potem oglasil on. Glas mu je hripavil.

Zdaj je vedela, da je tisti molk nekaj strašnega, a se mu ni znala, niti mogla upreti, ker je bilo na tistem dnu njeno bistvo. Hotela ga je doživeti. Hotela je že enkrat začutiti, kaj je.

Pogleda k njemu.

Vanjo pljusne tesnoba kot plamen... in nazadnje vse potihne, zasi je nenavadno sončno popoldne in obsede jo radovednost.

— Nič, nič, jeca on in drži falos, ujet v dlani desnice.

Ona gleda. Napeto. Zanima jo, kaj bo spregovoril falos, ne on.

Nekaj sladkega se ji premakne v telesu. Čuti, da se ji je zbudila semenčica in se hoče razcveteti v življenje. Obliva jo hrepenenje po nadaljevanju v njem, on pa samo jeca, jeca, zaklinjaje se vmes, da ji ne bo nič, nič storil.

— Samo gledal, gle-dal, gle-dal tee boomm, skandira in ritmizira falos. Nato se sprosti. Iz ustec človeške ribice bzikne svetloba beljako-vine.

To sem jaz, gledam mrtvo obviselo sled smisla. Najraje bi zajokala. To je ja čisto majhen mrlič, mrlič in hkrati pogreb.

— Oprosti! se je zavalil on na hrbet. Saj ne boš povedala mami, je šepetal.

— Ne, sem dihnila hvaležno.

— To je tako lepoo, je povedal. Greš na mah in se nadaljuješ, kadar koli hočeš: jeseni, pozimi, poleti, pomladi. Koruza se pa lahko le od pomladi dalje. Ali bi se tudi ti rada...

Ne, sem se uprla.

— Človeka tako teži to seme zavesti, je govoril v basu. Mojo pamet obseda duh nadaljevanja. Saj ni to nič grdega.

Vem.

— Ko sem te gledal zraven, je lezel počasi z glasom iz svoje hiše, z glasom polževih stopinj, sem videl, kako me oblikuješ v človeka. Ali te je bilo strah?

Ne!

Ne, sem mislila, toda kri v meni je vrela in hrčala. Hotela je prebiti prosojno kožo.

Po tem sva se šla kopat. Nežno me je obmetaval s kapljicami in se smejal vsakemu mojemu gibu, ko sem se prepuščala objemom reke. Semenčica v meni pa se je, vam rečem, razcvetela. Čutila sem njene silnice. In takrat sem spoznala, da smo iz čistega, čistega magnetizma. Nad seboj sem celo zaslutila pravo duhovno zasnovo človeka, ki ga nisem hotela donositi. Že je imel v meni nekako svoje srce in kri.

Ne, sem se mu uprla. Tako pa ne. Ko bom jaz hotela. In duhovne oblike so razpadle. In kot že tolikokrat, sem vedela, da bom v kratkem dobila perilo ...

... Noč je vse globlja. Zina se potaplja v njene plasti. Ura pa udarja na g struno.

Po stopnicah že kobaca mož. Hodi, kot bi gredé zabijal deske.

— Nool! je spustila iz rok nekaj nedoumno težkega, predmetnega. Umivat! si je ukazala.

Mož je vstopil in zanesel škilavi pogled na uro.

— Enajsta! je zajokal in spačil obraz, ki je po malem že spominjal na dojenčkovega.

— Pozno je, ja, je pritrdila tudi Zina. Ta tvoja televizija.

— Ja kaj češ! Spim tako ne, je privijal z glasom v les nekakšen vijak iz visokega bleščanja. Čas pa le odmine, če gledaš.

— Čas, čas, je poočitala. Noč je za počivanje. Človek rad leže in se kaj pogovori. Kaj prebere! Ti pa buljiš v tisti zaboj.

— O mamamama! je zapel mož. Ali se nisva nažlobudrala za morje, če bi bile vse tiste prazne marnje deževne kaplje.

Loteval se ga je kovinsko stresajoč smeh.

— Jaz rada govorim, »šluss«, se ga je otresala. Družinskost je na prvem mestu. Si moj mož ali nisi? ga je rezala po obrazu in životu z ostrino nikljasto bleščečega glasu.

Jozef se je smejal ženini igri mlade in zahtevne.

— Ali te še ni minilo? jo je vprašal. Oči je ožemal kot star prašič. Iz obrvi so tipale prave antenice kocin.

— Ne! je odločno pribila in ga slačila s pogledom.

— Mámámámá! je odkimaval mož. Jej, jejjej!

Potegnil je iz ust protezo.

Imitacija čeljustnega mesa iz opečnato rdeče je bila bolj razpadajoča crkovina kot zobovje.

Ustnice so mu padle globoko v votlino.

Žena ga je pogledala: bil je resnično že starček. Star mož. Joj, joj!

Zahitela je na pot spominjanja, kjer je bil še vriskajoč žrebec, dišeč po osmojenih kopitih. Pa je spomine znenada presekala curek vode. Mož je stal v spodnjicah, z globoko odprto režo, in si milil roke.

Kakšnega ima! ga je opazovala.

Njena misel in pogled na režo so ga prebudile. Pomolel je ven kot mlad zajček.

— Jej, jej je zategovala.

Jozef ga je pokrtil in se zarežal.

— To je pa sramota, da veš, je rekla.

— Kaaj? se je zadr. Zakaj sramota, če ti vstane.

— Zdaj, na starost? ga je speljevala.

— Starost nima nič pri tem.

— Da ne? Oo, iiii, se je zahihtala. Raje, raje, je tresoč se povedala, raje se kaj drugega pogovarjajva.

— Mámá, je stopil k nji.

Zena je šla s čelom v predklon nekakšne svetosti. Čakaje nanj je drhtela v mrazu. Hrepenela je po njegovi roki, ki je prinašala mir njenemu telesu. Njenemu hudiču.

— Veliko let imaš, ji je rekel, namesto da bi jo bil pobožal.

Vrgla se je pokonci. Z mladostno silo se je uprla vanj in mu odprla prsni koš. Rebra so zaškripala. Začutil je, da mu izgreba srce.

— Saj si pridna, mama, ji je hvaležno povedal.

Odstopila sta drug od drugega. Jeza in strast sta oblila njune noge.

— Si vpisal vse kile jabolk? je vprašala.

— Vse, mama.

— Si izračunal od lani?

— Ja, mama.

— Je zneslo?

— Natančno.

— Hvala bogu, če ne pljujemo v svojo lastno skledo.

— Dvesto petinšestdeset tisoč, je povedal.

Zena je poslušala to dolgo izgovarjanje, čeprav je sama medtem na hitro izgovorila isto številko vsaj petkrat.

Odleglo ji je. Mož je bil v trenutku spet gospodar samega sebe. Odšel je iz kopalnice po temnem hodniku v sobo, kjer je že gorela intimna luč. Senco njegovega telesa je vrglo na steno ob oknu. Popravil je nekoliko zglavje in se zbasal v ugrezljivo mehko postelje. V nogah in njenih vrveh se je razlivala sladkoba odpočivanja. Kar posesalo ga je. Polastil se ga je hipni spanec ali kakor veter na Jelovici. In ker se je zaslišal hkrati, je odlepil pogled in trudno, odsotno blodil po stropu in starem pohištvu, ki ga je prekrivala tenka preproga prahu. Videti je bilo ko ivje v svojem starem, patiniranem srebru.

Vrata so se hrupo odprla. V dolgi, beli spalni srajci, z belim obrazom in belimi prsti se je prikazala prikazen.

Belo sive lase je imela spuščene.

Drevo, drevesa, je mislil mož neke svoje davne misli.

— Si zaklenil vse? je spremenila obraz v kljun in poključevala iz navade.

— Moj bog, je odgovoril in se raztegnil s škrbastimi čeljustmi v dolg nasmeh.

— Tudi ona vrata? ji je zletel glas po atletsko.

— Moj bog! je omagoval mož od nestrpnosti.

— Ja, nič nič, je lezla na svojo posteljo. Naskakovala jo je s koleni. Ko je bila na nji, se je prevrnila v padec postrani.

Mož je zlepil veke. Nasmeh ga je ožarjal ko škofa po pridigi. Svetloba nočne svetilke, ki je vzhajala na njegovi levi, je tipala njegov obraz kakor mesečevo površino.

— Zadnje čase pozabljaš, je rekla proti možu, in ko ji je glas utihnil, ga je opazovala in mislila: Glej, glej, kako star je! Kako je že v smrti. V svetlobi. Samo, ne še, ne. On pa se ji je smehljaj. Slišal jo je bil misliti te misli. Vse: njene misli in njegovi lastni občutki so se ujemale v njegovem stožcu. Celo dopolnjevali.

Smrt in življenje ..., je premišljal sam dalje.

Segla je po njegovi roki. Toplota iz nje se je prelila v njeno. To jo je spet napolnilo z močjo.

Mož je začutil, da je močna in da bi se rada prepirala o čemer koli. Njegova toplota jo je zmeraj izgnala iz sebe.

— Mm, ga je stisnila in s pogledom skušala razpreti stisnjene veke.

— Zdaj bi pa spal! je počitala.

— Ne, néne, se je otrešel prijema miru, ki mu je že stiskal sklepe rok.

Spanec mu je odfrčal na tla.

— Zaklenjeno je? je še enkrat vprašala, očitajoče že sama sebi svojo nezaupnost.

— Moj bog! je dihnil on.

— Lahko, lahko, mamica.

Možu je vrel smeh iz ustnega dvorca. V prosojni peni mu je lezel na vrat.

— Kaj se smeješ? je vprašala z resnobo, v kateri je zazvenela neka polspolnost, ko se ga začne dotikati žensko telo.

Jozef je takoj prepoznal pozo. Vdihnil je dražilo, ki je prihajalo s svetlobo.

Diši!

Zasmejal se je njenemu parfumu.

— Kaj je? ga je otipovala po stari, pegasti roki, ki je bila podobna veji, poraščeni z lišajem.

Stara in topla! jo je tipkala.

— Maamaa! je zatrobil na trobento za »spavanje«, samo lubčka ti lahko še dam.

Zamižala je, nastavljač svoj svetli, z maščobo premazani obraz.

Čmoknilo je. Slišalo se je, kako se je slina napolnila z zrakom in se razpočila.

Poljub je bil komaj še tleč.

Nič več? je vpraševala z mislijo, v kateri je bil obraz, ki se je nastavljal.

Ne! je odmisлил trdo on.

— Kaj pa prej? V kopalnici? Kaj pa je bilo tisto tam notri? Kaj pa: starost nima nič pri tem?

Nič, nič.

— Jaz bom brala, je povedala otožno.

Jozef ni več doumel logike besed. Le glasovi so se ga dotaknili, mu potipali obraz in odleteli mimo. V daljavo in globino na isti ravnini.

Zaspal je. Ni se več občutil, kako živi in ali je še človek. Razpršil se je na nedognane enote. Ni letel in je letel skozi prvo plast časa.

Žena pa je z mislimi zlogovala besedilo iz velikanske osmrtnice: U-mrl je naš do-bri o-če, sta-ri o-če, svak, tast, dok-tor I-li-ja Gre-gor-čič, biv-ši sod-nik in mi-ni-ster v Lo-žu ...

Slinice ženinih bleščečih misli so poletele za njim in toliko časa obletavale, da je začel boj z nekim nenavadno oživelim samoočitanjem, ki pa ga je nekdo skrbno in sproti maskiral.

Sprva se je samo nasmihal očitkom: bili so neumni, konzervativni, podobni plašnim muham. Zamahneš, pa jih ni. A ravno to mahanje, ta njegov cinični podsmeh, je osvestil tisti del odpočivajoče se zavesti, da se je do dna spomnil svoje svobodoumnosti izpred petintridesetih let.

Poglej, poglej! se je jel osveščati.

Zasliševalec je vaška povprečnost, zavita v moralno nemoralni videz.

Jasno, se je začel spominjati, vozil sem se s kolesom. Spominjam se, spominjam.

Povprečnost je zadovoljna in je žemljo, namočeno v golaž.

Stisk v prsih. Bolečina duhovnega izvora mu zarašča vrat in mu oži usta.

Zdaj morajo iz mene tiste besede.

Čaka.

Povprečnost žveči žemljo.

Glas ga že predira ko šarž gnusa.

Pridruži se mu fant osemnajstih let. Iz vasi. Gimnazijec.

— Kako je? ga vpraša prezirljivo.

— Dober dan! odgovori fant veselo. Do pasu je slečen. Pelje se na kopanje kot on.

Kolesi pridno brenčita.

Jozef vaga, ali ni fant večji cinik kot on.

Pob pa si prizadeva v nekakšno lilijino pobožnost, ki je v teh letih lastna vsem tem tičkom. Biti lilija, hkrati pa packež in okrutnež.

Bodi že, kar bodi! ga sprejme.

Fantov videz je že pregloboko v liliji.

— Kar na cesti jih ustavljaš? ga zgrabi Jozef.

Trenutek prej je pob prekrizal pot dekletu, ki ga je že v sanjah preganjal penis. Njene velike oči so že toliko presanjale o njem, da so bile kot medaljon s tem okraskom v sebi.

— Oonaa me jje, jeca gimnazijec. Obraz mu vzide v rumeno čudenje.

... Lož, Vrhnika, Saint Luis, Canberra, Berlin ...

Imena krajev iz ženinih ust se usujejo kot lunine mene v spominjanje. Logika razgovora s fantom je prekinjena.

Nastopi povprečnost: Zakaj si rekel, da se dekleta pri tistih letih ne znajo niti prav izčediti, kaj šele ...

Moralni ogenj, ki ga »hajcajo« hudiči njegovega duha, ga stisne v nekakšni pesti, da mu zacurlja pot.

Žal mi je, zatrpi v glasni bolečini.

Zakaj si rekel ...

Nisem.

Rekel si, da je samo naš srednjeevropski kotel razglasil žensko in moškega v ritmu za greh.

Rekel.

Pa ni tako!

Ni, ni.

Greh je ljubiti, se oglasi povprečnost, brez spovednice ali partijske legitimacije.

Ni!

Je!

Je, je.

Dalje si rekel, da so staroazijski narodi v erotiki duhovnejši, čeprav se mora to opravljati telesno.

Jozefa prešine moralni stisk od dna do vrha. Kostni trpe od neznankega pritiska.

Rekel, prizna.

To ni res.

Ni res.

Potem si rekel, da je erotika osemnajstletnika enaka onaniji.

Ja, ja, se zasliši gimnazijčev smeh.

In zasliši sebe: Pravo erotično popolnost zmore samo žena, ki je v letih čez trideset.

Zakaj? vpraša gimnazijec.

No? se vmeša povprečnost. Kaj pa to?

Prizna. Priznava in se hkrati prazni vseh svetlih misli. Izlije vso Azjo iz pogleda. Čez hip je spet povprečnež, ki trpi in prosi odpuščanja za nič.

Tako, ja, se smehlja morala.

— Bhh! bhne iz sna, dušljivega kot pernice.

Bhh, bhh.

— Ja, ali si spal medtem, ko sem ti brala osmrtnico?

Moralni prijem njegovega telesnega hudiča presiha skozi pore. Spet ga napolni lahkota in izkozlano svobodoumje, ki je bolj prežvečeni riž kot misel Azijcev.

— Tako, ti spiš, prepeva žena, spiš, pripoveduje z lahkim glasom, ki sčasoma postane mučilno orodje, jaz ti pa berem.

— Mamamamama, zablebeta Jozef, rešen grdega lomljenja kosti. Njegov duh je spet svetel kot aluminij.

— Sodnik iz Loža je šel, je povedala in že lovila s pogledom vremensko napoved.

— Poglej, se je razvnela. In je brala kot v šoli: — Z zahoda prihajajo frontalne motnje, ki bodo vplivale na vreme pri nas. Po Primorskem in Gorenjskem bo dež, drugod zmerno do pretežno oblačno.

Jozef je odzibal glavo v svetlem smehu.

— In jaz, je pojokavala, kupujem tole časopisje zato, da zvem, kakšno ni vreme; tole fantaziranje so nekakšni recepti za piškote, to ni nobena napoved, ne drži niti pol ure na dan.

Moža je spet zazibal smeh.

— No, a ni mar res?

— Je, mama, je, je shodil Jozef z glasom v resnost, zakašljaj in pogoltnil sluz.

Žena je preganila stran. Šumot papirja je vznemiril moževe ustnice.

— Piše, je rekla žena in prebliskala svojo najljubšo stran: nesreče, umore, tatvine.

Njen duhec je kot skravžljan peklenšček žrl iz svoje porcije. Slišalo se je, kako tok zraka prestrezajo tiho oblikovani glasovi.

Mož je poslušal ta studenčni izbruh, zraven pa se odpočival v niču. Noge mu je objemala lahkotna teža. Po sobi, je zavohal, pa se je že zlazil vonj starosti in preteklosti.

Kako, da smo obstali? je izoblikoval čisto misel.

Zakaj nismo šli dalje? je vprašal in tipkal z občutki, ki so bili silno oslabljeni.

Svetloba nočne svetilke je tekla pošev ko cvetlični med.

Spet se je predal blagemu niču in ga užival ko sonce.

Zena pod odejo se je premaknila. Pogled se ji je izvil iz črk, ki so postajale vse bolj cirilske.

— Kradejo, slišiš? je dahnila proti možu, čigar profil je vstajal kot silhueta nočnega Betlehema. Blaga rdečica pa mu je kuhala lice.

Spiii, je odmislila komaj občuteno. Nagleda se tistih norih kvizov, poj pa stoka vso noč.

Ubogi... , ga je začela čutiti, ko je vzhodil v komaj slišno renčanje. Tedaj pa je iz njenega pogleda šinilo sovražstvo. Grozovita nerazsodnost! Hotela jo je zaustaviti, ker je merila na moža.

Moj bog, zakaj! je tekla za seboj.

Bili sta nenadoma dve.

To je za tisto cipo, da bo vedel, je vpila prva.

Moj bog, zakaj!

Čutila je v svoji globini, da mu njen strašni spolni apetit ni nikdar dokončno odpustil tistega kurbskega stegna.

Pa saj sem mu...

Ne, ne, je šla kakor nemška patrolja po varšavskem getu: po truplih, po zobeh, po mrtvih.

Kaj mu boš naredila? je vprašala.

Tisto, tisto...

In zagleda staro Bogatajko, kako v temi stika za velikim žebljem, s katerim tesarji zbijajo tramove.

Stisne jo, ko pogleda svojega nemočnega Jozefa, ki se je razkropil v metazoe.

Ne! zaustavlja svojo, v kateri drži Bogatajkin žebelj. Ne!

Pomeri na njegovo čelo zašiljeno ost žeblja. Gleda v konico, ki se premika in išče pravo mesto za vdor v čelni mozeg.

Nič več se ne boji. Nekam čudno dobro ji je. Smešno in hkrati blazno.

Udarita obe.

Čelo se hreščeče vda. Žebelj zleti v notrino, ki je mehka, skoraj prazna.

Mož se v sunku zbudi. To se pravi, da so se matazoi na hitro simbolizirali in se povzdignili na višjo biološko stopnjo: misel.

— Aa, je zaplaval prvi signal iz nje. Mižikal je. Bolet ga je duh njegovega telesa.

— Gledam te, je rekla žena neizrekljivo preprosto.

— A? je spet misel poslala nasilen glas.

— Spiš, je rekla fletno, ko da se je ona medtem igrala s čipkami.

Bogve, če ve? jo je obletel vran strahu.

Nekaj se je zgodilo, je nazadnje tudi njega pograbila teža za noge. Zlivala se mu je k trebuhu.

— Kaj pa je? je butnil na dan.

Žena se je potulila v opazovanje neprizadetega krokodila.

Stari mož je bil iz trenutka v trenutek bolj buden. Danilo se mu je, namesto nočilo. Videl je v vse kote.

— Ja kaj pa je? ga je gledala žena iz svojega varnega blata.

— Ko da me je kdo ubil, je povedal Jozef počasi, išoč morilca.

— Sanjalo se ti je, je zapela žena v neki veselosti, s katero je zmerom umirila resnične občutke svojega moža.

— Sanjalo? je kinknil in pogledal v strop.

Ni verjel, da se mu je, a ker je bil živ, saj se vidi in sliši...

— No, vidiš, ga je pozibala žena.

Padel je nazaj na blazino veselo vznemirjen.

— Tebi se preveč sanja, je rekla temno in pusto.

Sanja! je vzkliknil.

Morammpodtaknitisanje! je zašepetala temi, s katero sta izmenjavali zločine in druge nemarnosti.

— Ja, je rekel svetlo Jozef in gledal v nov občutek, ki se ga je prav nalahko polastil.

— Preveč ješ, je rekla.

Preveč jem, je ponovil v mislih za njo.

— V taki globoki starosti se ne je več toliko, je povedal podučljivo.

Kaj sem pa jedel? je šel za nitjo. Kaj sem pa jedel?

— Pa preveč tehle televizijskih traparij gledaš!

Smeh.

Na, se je oddahnila, pa sem ga prekrila. Je že zunaj temin strahu.

— Veš, je rekla, saj ti nisem mislila povedati.

— Le povej, mama!

— Veš, je metala boke glasu. Pride ta tvoja hči.

Smeh.

— Nikoli ne bi bila tudi moja, je rekla jezno, če ne bi bil ti to hotel.

— No, no, se je zarival v mehak kašelj. Začmokal je in zašklepetal z zobmi, kakor da bi se pes gostil z muho.

— No, kaj pa je bilo takega spet? je vprašal z votlim odmevom iz nosnih votlin.

— Pride, je grebla žena. Jeza ji je zeleno drla iz oči. In mi reče: Ti si odgovorna za mojo spolno hladnost. To je dednost. Vidva z očetom sta narobe živela.

Jozefu je brizgnil iz ust smeh kakor iz rane, ki so jo bili osušili krvi. Čeljusti pa sta bili kot vhod v tisto rano.

— Smej se, smej!

— Mámamámamáma.

— Groba je! Brez srčne kulture. Ne ve, kaj je mati. Oče. Ne spoštuje... ja... Zrak ji je uhajal, ne da bi se ga bila dotaknila s čustvi ali glasom.

— O mama, ko si ti tako vedela, kaj je otrok!

— Jaz... In je zavalovala po ravnini, zgublja je moč. Vsa oslABLJENA in bela je šla naproti svojemu koncu.

— Pa kaj je hotela? Pa kdaj, vraga, da je nisem videl?

— Pride, kadar te ni.

Molk brez kisika. Dihata, dihata, da sta že vsa oznojena.

— Pa zakaj, zakaj? je zašilil glas v svinčnik in pisal svoje čire čare.

— Maščevat se hodi! je zavpila žena.

— Komu?

— Meni! Kaj se delaš! Ve, da sem jo hotela splaviti, in zdaj mi hodi prirejat svoje izbruhe.

— Ne, nee, se je branil mož.

— Ve, pa konec.

— Jaz ji, za permejduš, nisem zinil. Prišežem.

To je bilo res. To je dobro vedela tudi sama.

Jozef je začel srepo gledati, kakor da je žganja pijan.

— Ti povem, da nisem.

— Ne gre za to, kdo ji je povedal, se je zadržala. Mučit me hodi.

Mož je spravljal skup ustnice.

— To je višek, razumeš, je razmetavala glas po gosposko histerično. Jaz, da sem ji kriva, da se ne more uglasiti na možovo potentnost! Da je kar naprej na nji. Da sem jaz s svojo krčevito željo po frajerstvu zavrla njen spolni nagon. Prosim te!

— Pa kdo? je zalajal mož. Kdo, te vprašam, ji je povedal o splavu?

— Jaz sama.

— No, preklete candre, poj pa ne vznemirjajte še mene. Kaj imam jaz pri vaših... In se s skrajnimi naporji iz vulgarizma preusmeril v tihost.

— Tvoja hči je, je ugovarjala žena.

— Dobro, moja hči, se je Jozef lovil na komolce. Koža pod brado mu je ohlapno drhtela v nekakšnem vetru. Ampak jaz s svojo hčerjo nisem nikdar govoril o svojih fantovskih zablodah, razumeš. Enkrat ji nisem povedal, kdaj sem katero obrnil na perutnice.

— Jozef, razumeš ali ne? Ona pride izzivat. Ona pride in me žali. Ona dva dni pripravlja svoj glas, da me predre.

— V redu, si je metal v ušesa ženino klobasanje, rečem ji: marš, ko pride, in ti candra sprijena! Jutri ji rečem.

Sele to ženo zapolni. Odločitev. To ji daje tla za nove boje z njo. Presekati te odnose!

Ne tako.

Ne na tak način! sliši ugovore.

Jozef vdihuje moč za jutri. Zbira atome duha, da bo sila in odločnost, s katero bo udaril svojo hčer, na kupu.

Njegova misel pa se ne more in ne more uglasiti na grdi ženin udarec, ki ga je zadala hčeri, s tem ko ji je povedala o splavu. Povedati nekaj tako globoko osebnega? Svoj padec? Otroku?

— Ona, se je spet priglasila žena, ona zmeraj pride, je začela po nahodno govoriti, ko tebe ni, in začne. Začne zmeraj isto. Da ne gresta skup. Da ne gresta in ne gresta skupaj.

— A kar sama začne? je vprašal Jozef, kukajoč na ženo skozi nekakšno špranjo v sebi.

Možev dvom jo je naredil mačje previdno.

— Ne, ne kar sama, se je preglašala. Navsezadnje sem mati in jo vprašam, kako in kaj. Meni je ja do tega, da je otrok srečen.

Vse ste kurbe!

Vse ste kurbe! je hitro mislil, ker mu je vzporedno stekel spomin na mater, kako je pozvedovala, ali se dobro ali slabo počuti v ženi. Ampak zares: prav v njej.

Povedal ji je po pravici, po svojem prvem občutku, misleč, da mu bo to pomagalo.

Tiho, s slastjo je vlekla vase sinove občutke padca. Sinovo angelsko smrt. Potlej pa ga je sunila v prepad, srečna, da je padel.

Vse matere počenjajo isto.

Vse.

Ženo je presenetila bližina moževe resnice o odnosih s hčerjo. Ne bo, je začutila, ne bo se mu mogla izmuzniti. Odkar je stara tudi sama in jo potipne že kdaj tudi smrt, se mora, mora izpovedovati.

— Pusti ti srečo njej, je povedal Jozef na široko, ko da se odteščuje v kakšne koprive.

— Saj ji jo, se je stisnila kakor Walt Disneyjeva miš.

— Vso in vsakršno srečo.

— Vso.

— Potlej se pa ne pritikaj več zraven, kot se je moja mama pa tvoja mama...

— Ti, veš kaj!

— Nič ne vem kaj. Vem pa, ko me je moja mama prijemala za nesrečo tistih prvih dni zakona, me je zato, da je lahko zlezla v najino posteljo in se grela v tisti svetlobi. In ti si jo od tistega hipa dalje na smrt zasovražila, priznaj! Tvoja sužnja je bila. Umivala ti je noge.

— Jaz, jaz že vem, zakaj sem jo zasovražila, je razrešila žena vso stvar z grdlim glasom.

— Jaz tudi.

— Pa ne za tisto, kar ti misliš, ga je gledala lažnivo.

— Zakaj pa? Flancaj ti svoje, jaz pa svoje. Vem le, da se nista mogli do smrti. Šele ko je bila na parah, ti je odleglo. Šla si jo z veseljem kropit, da boš vedela. Jaz pa vem še to, in ti tudi veš to, da je bila od tistega hipa, ko se je sladkala na najini postelji zaradi moje naivnosti in nevednosti, izgnana iz naju. Jaz sem takoj spoznal to igro in ti se ne moreš pritoževati, da sem te še kdaj kasneje z njo podelil.

— Ne!

— Zakaj pa ti to zahtevaš od hčerke, ko natanko veš, kako pogubne so te stvari?

Planila je v jok. Drla se je, ko da praska po mreži za odtok luž.

— Jazzzz ne mohreemm takoo žiiveetiii.

— Kako?

— Kaj paa tii veeš...

— Pusti punco! Ali ne vidiš, da plačuje za tvojo pohotnost ceno, ki je za normalnega nedojemljiva.

— Kaaj? je ustavljala glas dretja. S prsti je pritiskala solze po licih.

— Za otrokovo srečo tebi ni mar, vidim, ji je rekel z nahodnim glasom. Pusti, za hudiča, njeno srečo nji!

— Če je pa nesrečna, Jozef! Razumi no že kaj v tem življenju!

— Nesrečna je, ker jo kar naprej spoveduješ. Vse to bi ti bilo lahko znano iz zgodovine tvojega telesa, pa ti ni. Pusti jo!

— Ona mi očita, se je jalovo branila žena, očita mi splav. Pozabljaš?

— O madona!

— Zakaj pa vate rine s tako sladkimi zdihljaji? Zakaj si ji pa ti očka pa očka, samo da te vidi?

Jozef je mižal. Mižal in gledal ženo, ki je bila duhovno zmedena. S tem svojim notranjim pogledom jo je videl nago. Vrtela se je ko papiga v tičnici.

Tu ni konca, je utrujeno odmisli. Ni, ni, je odlagal s sebe težo.

Splav! je priplavala spet megla in ovila ženo.

Mož, ga je pogledala, se je znova prepuščal silueti Betlehema. Počival je, kot počiva večno mesto z Jezusovimi sledmi v sebi.

Megla pa je ovijala ženo v neprodušno plazmo. Obnavlja se telesno in psihično. Tudi čas se ji odvija v centrifugalnih obratih. V svojih globinah, ki niso telesne, ampak kozmične, začuti živo odmerjanje človeškega časa. Misel ji steče po fluidu do tistega tiktakanja. Da: čas, nov čas je sprožen.

Kdo je ta čas? mu prisluškuje. Potem ga spozna in zatuli: To je ja otrok!

Lakota sebičnice jo tira v strah za svoje prsi, stegna in nožnico.

Ne e! razgraja. Nočem otrok!

Diha kakor žival v obliki prašiča.

Čas v njej pa že tiktaka v oddaljenosti svetlobnega leta.

Diha, diha.

Veliki pogled — gleda, gleda.

Iz daljave se ji začne približevati nekaj črnega. Začuti, da je tisto temno rešitev. Neznani glas jo mehko nagovori: Splav, splav.

In že zagleda ulice Ljubljane. Puste in prazne. Šla je k bratu z mehкими, kot dež padajočimi koraki.

Tisti čas v nji pa je jecal v infinitezimalnem ritmu. Čutila je zavest veselja, ki jo naseljuje brez njene volje. Po popkovini — anteni — je sporočila zavesti, da jo sovraži. Da je noče roditi.

Prepozno! ji odgovori zavest.

Ne, ni prepozno! posurovi. Korak ji še trdneje otipuje cesto. To so tla, misli, ne pa tisto, kar imam v sebi.

Že stoji pred bratovo hišo. Začelo jo je zebsti, čeprav je bilo vroče.

Dr. Emil Svenček, je prebiral bratov priimek.

Stopi v vežo, ki je prava ledenica.

Pozvoni. Zvok se usiplje po notranjih prostorih, kot bi bil iz steklenih kroglic.

Zasliši bratove korake, ki jih duši preproga.

— O, o! Dober dan!

— Dober dan! ga pozdravi tudi ona.

Vrata za njima se zapro.

— Sedi, sestra draga, jo povabi malce nervozni brat, ki zakopuje pogled v dioptrična stekla. Kot si želela, Eve, ta hip ni. Pride, ko bo potrebno.

Tiho je. Čas v nji je vse glasnejši in nemirnejši. Po popkovini dobi zadnji opomin, kratek in jasen: ne, jaz sem...

— Si do konca premislila?

Brat je hladen. Roke so mu neznansko mirne. Zadaviti ali ne, to je njemu vseeno.

Ona prikima. Hkrati pa izdihne celotno zemeljsko atmosfero.

Brat vidi, kako se vrti sestra okoli svoje vesti.

— Vidim, je vstal. Konjak nama je potreben, in natoči.

Pijača jo zakuri s plameni. Polotijo se je divje smeri. Zmeče s sebe, kar ima. V samih hlačkah in modrcu je pred bratom, ki jo gleda skozi stekla.

Dobra je! jo otipuje z mislijo iste krvne skupine. Lepa, toda popolna šema in kurba. Ja no, se je tudi sam vdal alkoholičnemu plamenu: tudi kurbe morajo živeti.

— Greva!

— Umiti, se mu je uprla.

— Ne skrbi, jaz te moram, ji je segel v poln bok, ki se ji je vznemirjal.

Stopila sta v ordinacijo.

Pokazal ji je stol na koleščkih.

Ne, ne! je slabotno klicalo iz veselja. Zdaj že z višine Rimske ceste.

Legla je. Tako nekako kot prvič, ko je šlo za razdevičenje.

Tem dedcem..., je začela ravno premišljati, ko ji je brat potegnil z zadnjice hlačke in ji razvlekel noge ter jih potaknil po rogovilah.

Tem dedcem je tako samo za kri, kri, kri... Sadi-sti!

Brat jo je pokrtil z dezinficirano rjuho.

— Pusti, ga je prosila, da vidim vsaj strop!

— O, na, seveda! je priskočil in ji odkril obraz. Sem mislil, da si raje v mraku, oprosti.

Videl je, da se jo je že lotil pot.

Segel je po injekcijski brizgalki in jo napolnil s procainom. S končkom vate ji je zmasiral levi bok in pritaknil žerjavko. Začutila je, kako se ji je ves izcedek zaril v mišice. Napolnil je novo in z vato dresiral mišico ob vhodu v nožnico.

Strop nad njo se je vzbočil kot nebo.

Ne morem, glej, ne morem več, je slabotno odgovarjala pulzu, ki se je še zmerom oglasal iz kozmosa.

Brat je milil roke, jih splakoval in spet milil, voda pa je klokotala po umivalniku z zvoki strašno žejnih ust, ki se že nacejajo.

Bil je miren. Čutil je, da ima spet v rokah življenje človeka. Dolgčas, je odmisllil kratko. Nameril je luč v njeno mednožje in začel nati-kati rokavice.

— No! je zinil, da je opozoril sestro, da se začenja.

O Bog! O Bog! O Bog! je izdihovala v valovih.

Brat si je ogledoval njen celotni organ.

Močni srčni ritmi in strah ga ji je ožil in širil. Iz nje je prismrdela tudi duhovna bolečina.

Tvoja volja, je odmisлил brat in začel izmivati izvir, iz katerega smo prišli na dan vsi mi.

Ta dotik jo je začel uničevati, a se mu ni mogla iztrgati, ker je bila pričvrščena z vezmi.

— Če te bo bolelo, je rekel brat, in jo začel širiti z vaginalnim speculumom. Nožnica je odgoltavala z glasom močvirij.

— Boli?

Čutila je to bolečino, a je bila nekako stran od nje.

— Nnn-e, je izstrelila z zobmi bolj kamen kot glas.

Brat je zatipal cervix uteri. Kakor anus je tiščal skup in zapiral vhod v najčudovitejše in najskrivnostnejše prostore sveta, kjer biva življenje.

O Bog! se je zatresel z mislimi brat. Stopam v tvoje dvorane... In je predrl maternično ustje.

Zapadla je slabosti.

Ritem v veselju je zamiral. Začutila je, da jo iz tistega drobnega očesa v njej motri strašen pogled.

Kaj delaš? Ti..., je slišala. To je moja, ne tvoja volja...

Nočem! se je uprla glasu.

Tedaj pa se je brat dotaknil tistega strašnega pogleda, iz katerega je vrel glas, s kireto in ga stisnil do take bolečine, da so se ji zobje klali kot skale.

To, je spoznavala, je bolečina ubitega duha. In ta je zdrvela skozi popkovino v brezmejnost do svetlobe, ki je Alfa in Omega.

— Boggg! je še stisnila zadnje ostanke zob v ustih.

Videla je, kako nad njo razpadajo duhovni obrisi bele svetlobe, ki jo je bila spremljala, odkar je bila noseča. Padali so kot sneg: brez volje, brez smisla.

Tudi njen pogled ni videl več drugega kot temo in bolečino.

Pulz v kozmosu je popolnoma utihnil.

Brat je brisal kri, ki se je zlivala, ne več iz hiše svetlobe, ampak iz hleva.

Trapa! je mislil in prestrezal kri, ki je v ritmu bruhala iz temnega občutka materije.

Sestra je jokala.

— Te boli?

Ni mu odgovorila.

Vse imajo isti jok, ko jih izpraznim smisla, jo je poslušal. Jočejo, ker so prazne in ker so polne. Hočejo biti nesmisel, ko so smisel, in smisel, ko so nesmiselno zapravile začetek...

...kri pa teče, teče...

Ženska mora evolucionirati v moralnem smislu, mora, je premišljal in gledal v rano, sicer nas bo vzel hudič. Pravi satan. Satan sebičnež in narkoman koitusa...

... Tri dni je potem preležala pri bratu.

Ni je bolelo telo. Ne! Bolelo je tam v kozmosu. V brezmejnosti svetlobnih let in še dlje. Tam, kjer ni več časa.

To je bil prvi splav.

Pogledala je na moža: neki dih ga je nosil v višave. Vzhajal je, rinil je izza neke gore. Nič več ni bil Betlehem z Jezusovimi sledmi v sebi.

Vedela je, kam koraca, kadar je tako dihal. Zdaj mora skozi 41., 42., 43. do 44. leta, ko zmaguje in sluti poraz.

Kako srečen mož je bil to nekoč!

Bogve, če je zaklenil vsa vrata! se je spet pognala kvišku.

Izbrala sem ga neke nedelje, ga je gledala, ko se me je pretesno oprijemal modrc. Prej ga niti videla nisem. Živel je v tem našem kraju kakor žive drugi: prozorno in v molku svojega upanja.

Izberem ga na hitro in zbežim z njim v stranišče, da ga premislim in da se ga na samem, ne da bi on vedel, dotaknem.

Lica je imel skorjasto svetla. Iz njih je že takrat vel vonj po starih starših. Ko mi je kasneje priznal, da jih je res imel najraje, me ni nič začudilo.

Kakšen je pa tvoj glas? ga hočem slišati. In komaj sem dojela zvok njegovega metalnega dela bitja. Bili so to zvoki zlitin, zvoki, ki opogumljajo ženske.

Kaj pa otroke, jih imaš lahko? se me dotakne z neko aluminijasto zlitino.

Jaz jih že takrat nisem hotela.

Potipam ga po reži.

Vi ne veste, kako zatrpi! Njegova usta izražajo popolno topoumnost. Vrti se v svoji spolnosti kakor zastrupljena riba.

Toda jaz ga hočem in moram videti. Navsezadnje je to organ, ki žensko žalosti in razveseljuje. Organ, ki mu služimo in skozi katerega prihaja bodočnost časa.

Gledala sem ga takrat v stranišču, pravzaprav sem se do solz zazirala v predstavo tega organa, a se ga ni dalo priklicati.

In že me je začenjalo gnati v njegovo bližino. Še isto popoldne sem ga iskala s prijateljico. Gledali sva rože po naših oknih: cinije, dalije, fuksije. Ni ga bilo nikjer. Niti za steblo suhe trave ga ni in ni bilo. Žalostno in z bolečino v prsih sem se pogrezala domov.

Kako težke so zrele prsi, vesta samo hči in njena mati!

Ko se me je mama zvečer ogledala, je spoznala, da sem se vdala, in ji je bilo težko.

To je za mater vesel trenutek, ko hči s svojimi bradavicami ujame moško strast, a žalosten, če s prsmi, polnimi nežnih in perverznh sanj skuša zaspati.

Drugi dan je tudi že on iskal mene. Moral me je pozdraviti. In odgovorila sem mu, kot je bil zaslužil.

Tako približno sva se obletavala več kot mesec dni. Vabila sem ga s svojim telesom v tihost samote. Pela sem mu s svojimi oblikami. Nekega večera pa nisem zmogla več. Odšla sva skupaj v noč. Poslušala sem njegove konje strasti, ki so dirjali v njegovem prsnem košu.

Zgoraj pri spomeniku mi je brez ovinkarjenja povedal, da ga muči seme življenja. Da vidi ponoči kakor podnevi, toliko te beljakovinske svetlobe je v njem. Niti hipa ne more več v prazno leteti njegovo seme.

O n h o č e !

Prijel me je za prsi. Potežkal jih je in začutila sem žamet njegovih dlani. Bradavice so mi zažarele. Pustila sem, da me je polegel, saj sem bila že pretežka in tudi sama zrela za žetev.

Njegova glava, dišeča po starosti njegovih starih staršev, je počivala na mojem trebuhu. V hipu so me prešinila tisočletja. Stopila sem v obliko duha Salome in zahtevala Janeza Krstnika — ne na krožniku ...

Razkril me je do trebuha. Hlad mi je tekkel po koži kot težka, počasna strd. Ko se je s plameni roke dotaknil trdih in kot črni marmor tekočih nog, sem postala idiot. Izvabil je iz mene glasove zmedenosti. Brez muke je spolzel v globine brezmejnosti, kjer je čakalo nanj oko. Oko, ki je že prav noro ogledovalo te ceste in ljudi na njej.

O, o, je rekel, ko sva se spogledala tam zgoraj ali tam spodaj. Kaj jaz vem, kje je Zemlja ali Luna, na kateri poziciji. Prav tako je s telesi ženske in moškega, kadar sta v dopolnjevanju.

Čakala sem te, čakala, sem mu zaupala in ga gledala, kako vesel je. Ljudje s ceste so gledali.

Midva pa sva se v tistih globinah spoznavala. Bilo je tako lepo, tako strašno, ker sva bila nad brezni in sva na trenutke čutila, da sva zapravila vse, da vsa se razdrobila in da sva sredi biblijskega padca.

V naslednjem hipu sva bila popoln nič: prišlo je njemu in meni. Hip nato je nič narasel v potenco, nastalo je bilo mnoštvo, ki je hitelo k enovitemu izrazu duha in oblike.

S t v a r j e n j e ! naju je obšlo oba hkrati.

Vstala sva — da, sedmi dan sva vstala in počivala — strmela sva v mir, v naju pa je evolucija zgoščevala in organizirala nov svet.

O Bog! Bog! sem zaklicala. Ali sem res jaz to?

Pozno sem tisti večer stopila pod luč k materi. Njene oči se me niso mogle nagledati, tako lepa pokrajina sem bila. Nad mano je bil namreč še zmerom mesec.

— Do sem sem te ustvarjala jaz, je rekla, zdaj vidim, da se dvigaš in ustvarjaš že sama.

— Maaa-maal sem zaklicala.

— Kdo je bil? je vprašala.

Pokazala sem mu Jozefa.

V tem je mož zasmrčal. Vzdignil se je v loku kakor v mavrico. Potipala ga je po mrliško prosojni roki.

Hrščanje je odsekano potihnilo in poniknilo po kraterju nazaj v središče vulkanskega delovanja duše. Ustnice so mu zahlastale kot po dudki dojenčku.

Šla mu je z roko na prsi, da bi mu jih še enkrat prebudila. Toda zašlatala je starost: sive, debele kocine, ki so se znojile.

— A? je zrinil napol zavesten glas skozi zaporo ustnic.

— Kje si? ga je vprašala.

Njegov pogled je prediral veke. Z usti je mlaskal že v budnosti.

— Bbbbele, je povedal brljavo. To je pomenilo, da šele bere pismo, ki ga vsak teden po enkrat odpošlje.

Bogve, ali se bom zbudila? je zaskrbelo ženo. Pritisnila je na stikalce in svetloba je odsekano padla v temo. Samo magnetni prebliski so kot raketice startali s sobnih predmetov.

Spim, o Bog! se je spuščala v goste plasti teme. Postajala je slepa, gluha, nema. Kamen. Kamen brez teže in lastnosti.

Jozef pa se je že razpletal v tri smeri. Fizično je bil rečni tok, ki se je zdvajal v tri struge, abstraktno pa se je delil s številom 9 in je duhovno razpadal v mučna iskanja.

Začelo se je z odločitvijo, da gre v vojake.

Vstal je in spet šel.

Vmes se začenja neki čudni sestanek z dnevnim redom po vprašanju ...

Njegovega duha se drži mehko doma. Razmišlja o ženi, ki se ni umila in diši zdaj po neki muki.

... glavna je trdnost in načelnost, ki zmoreta premostiti vzgojo buržuja v ...

...vršički smrek diše po smoli, ki jih ližejo čebele. Žalostno je to, da je vojna, ko ves svet tako lepo diši. Če bi razpadal, smrdel ...

V njem je dozorel nož, kaj more ...

... torej: ena sama smer je ...

S temi mladimi gredo v rano jutro. Vodi jih ...

... mora se zbuditi, če ni res ...

... je res, je res ...

... po vprašanju gredo ...

...svetlo je od lune, da te boli. Vidi se travnato zeleno v zamolklo temnem tonu. Vasi pod njimi so kot kocke, ki so jih pustili otroci.

Sune z roko. Pravzaprav se hoče izsuniti iz sna in sanj, ki jih je dojel s spodnjim robom zavesti.

— Kaj je? je vprašala žena, ker jo je prebudilo tacanje po blazini ob njenih ustih.

— Za...če...nja se, izgrgra Jozef in moli svoj glas iz mesečine.

Žena se zave: — Kar daj ga, ga spodbudi, kar daj, izdajalca!

— Pa če ni, če ni, se brani Jozef in vse bolj določno čuti, ko se navezuje z njim »po vprašanju« ... , da izdajalec ni izdajalec.

— Daj ga! zahteva žena. Da bo mir. Ti ne veš, potoži nekomu, to dela noč za nočjo. Tako težko ubija tega dedca. Če mu ne bi pomagala...

O, o, se poleže na hrbet napol budna, le noge ima v zavesti. Vsa je še v tistih meglah nastajanja.

Dežuram, je mislila. Kdo bi bil mislil, da bom tudi jaz v tistih časih... dežurala.

Prisluhnila je moževim sanjam, zraven pa hodi in nad njo kipi kupulasti obok Sankt Stephan Kirche na Dunaju.

Bogve, se je dotaknil strah nekega dedca, če je zaklenjeno. Vse, vse..., je dihajoče otipovala, je tako tiho, da je človeka groza.

— Hej! je jecnila, Hej, kje si? Ste že tam?

Mož se je prevrgel na levi bok, vdihnil napol budno in rekel z umobolnim glasom, da še niso...

Kolovoz jih je metal semintja. Metala jih je tudi mesečina. Mladeniči pa so se pasli medtem po enem samem vprašanju.

Vas! so obstali.

Končno, je rekla žena, ki jih je tudi slišala, kako so pribito obstali.

Vas v spanju je kakor izsušena omara: stopiš vanjo in prebudiš vse deske.

— Enaintrideset! zašepeta Jozef.

— Ja, ja, odgovore mladeniči po vprašanju.

Njihove sence popadajo na levo, na desno. Slišijo, kako jih živina v odprtih hlevih obvohuje. Konjske nozdrvi je slišati od vsepovsod. Psov pa je strah. In mladeniči se razvesele, da so močnejši in strašnejši od porcelanasto belih zob psov. Zažive spet z vso silo od vprašanja do vprašanja.

Zazro se v številko 31 nad vaškimi durmi, ki ima obliko spečih ust. S pogledi se vzpno po brajdi do strehe.

Hiša spi.

A? se spogledajo.

Jozef zajame prgišče peska in ga vrže. Šipe zakokodakajo. Čez kak hip privro glasovi. Slišati je žensko in moškega.

Še en met. Kamenci po piščančje zapikajo po šipah.

— Kdo je? plane k šipam boječ glas.

Toda okna se nenadoma korajžno odpro.

Jozef strmi gor med rože, kjer ga opazuje strupeno prebujeni kmet Ignac Hacler.

Mladeniči »po vprašanju« so spajdašeni s sencami jablan.

— Kaj hočete? se zjezi Hacler in raste ves v togoto.

— Dobro jutro, dihne zaupljivo Jozef. Tri je ura, res.

Mesečina je ultravijoličasta.

— Iz postojanke sem. Od Sicherheitsdiensta, če vam to kaj pove, je rekel Jozef.

— Kaj pravi? vpraša zaspano ženski glas, ki preboleva nekakšen zobobol.

Hacler pove, kar je bil slišal.

— Kar podnevi naj pridejo, če imajo kaj, se požene žena, če imajo kaj. Noč je za spat. In po glasu se je slišalo, da vstaja.

Hacler čaka.

— Kdo je? se preglasno pokaže ženski obraz, ki se je bil komaj oblikoval v življenje človekovo.

— Od nemške policije, je povedal tiho Jozef.

Sence med jablanami so zanihale.

— In kdo je še? je pokazala žena na senco.

— Nihče, je bleknil Jozef.

— Nikamor ne boš šel, ga je pograbila žena z glasom. Ta človek laže. Ne vidiš senc med debli?

— Vi, je nagovorila Jozefa, vi hočete mojega moža...

— Poslušajte, Hacler, ga je strpno, z vljudnostjo, kar jo je premogel, nagovoril, ne igravimo se. Ni časa in ni vzroka.

Hacler je začel zaupovati.

— Jaz pravim ne, je rekla žena.

— Ali moram z vami? je vprašal Hacler in se že popolnoma vdal.

— Zjutraj boste že doma, je rekel Jozef po slovensko, a v nemški duhovni sintaksi.

— Ne, je zavirala žena moža.

— Nehaj, jo je zapodil, zaprl okno, izza katerega se je slišalo mnogo strašnih obupov iz ženinih ust.

Mesečina je drsela pošev.

V daljavi je oddeklamiral mitraljez kitico Vodnikovih verzov.

Iz hiše se je že slišala hoja obutega človeka.

To jih je vse štiri zbralo v gručo »po vprašanju«.

Klok, klokklok, klok, se je strkljal Hacler po stopnišču.

Iz bližnjega hleva je zahrzal konj. Zavohal je moč zla.

Duri so leseno odcvilile.

Hacler je izstopil ves bel. Pravi faraon v belih povojih.

— Kameradi! je dihnil, tresoč se. Iskal je sence med debli.

— Pridi, Hacler, pridi! ga povabi med sence.

Jozef se odloči in zaigra prijaznega Kirgiza.

Hacler se mu vda in že hodi obdan z ljudmi po travniku. Zelena in ultravijoličasta se uničujeta.

To niso tovariši, začuti Hacler. To so ...

... črna roka ... črna roka ... črna roka ...

Nisem partizan! se zgrozi Jozef in se zbudi z bolečino moralnega mačka.

— Nisem partizan! zavpije in lovi zrak.

— Seveda si, ga opogumlja žena.

— A sem?

— Seveda.

Gorje, gorje, ga gleda žena, kako se potaplja nazaj v sen, gorje, če če bi zvedel zdaj, da ni bil. Gorje! odmisli za njim v antisvet.

— Kje pa si bil? ga takoj primejo oni trije, ko se vrne nazaj od žene.

— Partizan sem, jim pove ves navdušen. Žena mi je povedala, da sem.

Pobje se zapenijo v pokvarjen smeh.

— Jaz moram biti prepričan, je govoril in hodil za Haclerjem, jaz ne bom zasadil noža, če nisem prepričan.

Prišli so do vrbe žalujke. Srebrni listi so podrhtevali v jutranjiku. Zelena livada je bila pripravljena: mehka in ravno pravnja za velikost trupla.

— Jaz ne grem več naprej! se jim je uprl Hacler. Ne poveste, zakaj moram z vami, ne, kdo ste. Tukaj poravnajmo, kar imamo zdrobiti. Tu se vidi.

— Hacler, se nagne Jozef, in gre nazaj po zalet in po nož, ki ga ima na riti.

— Smrt! zatulijo vsi štirje. Noži odblikajo lunin sij. Zvoke nekakšne Floramy zaigra godba na pihala s Slovenskega Javornika.

Noži sežejo v votlino Haclerjevega duha. Sliši se jek zlomljenega rebra. Vzdih gnetenega črevesja in jeter. Glas, ki ga bruha bolečina, pretresa zemljo, na kateri stoje možje in koljejo moža.

— Mater mu njegovo! Vrat, vrat zarezži!

Haclerjeva bela srajca je polna črnih cvetov.

— Jebenti, poglej ga! pokaže mladenič na ležečega Haclerja, ki še diha. Ki se mu še glas duše obeša po votlini ust.

Kakor Jezus Kristus je, ga zre Jozef, zadihan ves in utrujen. Tako so pred dva tisoč leti ubili Jezusa.

— Govori, ničvrednež! ga ogovori najmočnejši med njimi, z nožem, pripravljenim na sunek.

— Zakolji ga v pljuča, reče bivši mesarski vajenec, tam je, če hočeš vedeti, življenje duha. V zraku ždi, Zrak je treba vzeti človeku, da umre. Tako me je učil moj stari mojster. Pljuča, pljuča, je govoril, ko sva kaj klala, tam sta naš začetek in naš konec.

(Konec prihodnjič)

SLOVENSKA KULTURA IN SOCIALNI SLOJI

Janko Kos

RAZŠIRJENOST MNOŽIČNE KULTURE

Brž ko upoštevamo nekaj najznačilnejših podatkov o socialni razslojenosti na Slovenskem, se kar sama od sebe odpre možnost za globlji sociološki premislek o zunanem in notranjem položaju slovenske kulture. Kaj takega pa spet ni mogoče, ne da bi prej z vidika teh dejstev pregledali razširjenost množične kulture, ki obstaja poleg slovenske kulture in že s tem vpliva na njen položaj. Saj o tem, da vzporedni obstoj obeh kultur v mejah iste družbe tako ali drugače vpliva na razširjenost vsake posebej, že pri površni presoji ne dvomimo. Tem manj je medsebojno odvisnost obeh kultur mogoče spustiti izpred oči v raziskavi, ki ji gre za čimbolj natančno, vse bistvene vidike zajemajočo podobo problema.

Za izhodišče v problematiko je nujna vsaj približna ocena, kakšen je pravzaprav delež množične kulture v socialnem prostoru današnje Slovenije. Obsežnejših statističnih pregledov, ki bi nas do nadrobnosti poučili o njeni razširjenosti, resda ni pri roki, pač pa so na razpolago ugotovitve številnih anket o obsegu, sestavi in učinku množičnih občil, pa tudi drugih sredstev, prek katerih se množična kultura razširja med vse plasti prebivalstva. Te ankete in pa vsakdanja izkušnja, ki je v tem pogledu že sama po sebi dovolj zanesljiva, so zadosten razlog za trditev, da je množična kultura v slovenski družbi današnjega časa nenavadno močno razširjena, vsekakor precej bolj od slovenske kulture, ki bi se utegnila zdeti komu edina legitimna predstavница kulture na slovenskih tleh. Naj je takšna sodba še tako upravičena, vendarle ne bo prav nič spremenila tega, da je količinsko razmerje med množično in slovensko kulturo tako zelo v prid prvi, da bi lahko že skorajda govorili o njeni nesorazmerni, čez vse razumne meje zrasli premoči. Kdor vidi v mno-

IZLET V MRAK

(Nadaljevanje in konec)

Pavle Zidar

Hacler je strašno krvavel. Kri je dišala po osoljenih rdečih nageljnih.

— No, kaj je, kaj? se je sklonil Jozef.

— Zaaa-aakaj? je spraševal Hacler z zadušitvami v sebi.

— Kaj hoče? je vprašal bivši mesarski vajenec.

— Nismo mu povedali, zakaj smo ga, je povedal Jozef in zrl v začudene fante.

— Povej mu, jebenti sunce, da je izdajalec slovenskega naroda, pa »šluss«. Pa zakolji, hudiča, v pljuča, kakor je rekel Lado.

— Halo! ga je poklical Jozef.

Hacler je umiral. Mesec je prišel v nižine in ga s svojim hladom pospremil v novo smer.

— Izdajalec si, mu je zavpil Jozef, kakor da je Hacler gluhi in ne zaklan.

— Alo, daj ga, ga je obrnil najmočnejši na trebuh, ta prasica hoče živeti...

Jozef zbeži... Teče, teče in bruhne kot kri iz sna ter se razlije po postelji.

— Ojej, oo, o, se oddihuje in lovi zrak, v katerem je evolucijski gon. No-če, no-če u-mreti.

— Zakoljite ga v pljuča, reče žena, ko se je bila v teh letih naučila od njega.

— Ga... ga že režejo.

— Potem pa prec nazaj k njim, ga zapodi žena.

— O moj Bog, koliko gorja! zaplava v temnine. Privlači ga smeh onih treh.

— Kje si bil? ga ogovore.

— Samo to mi povejte, če je mrtev?

Smejejo se mu, kot bi s prsti stekli po bobnu.

— Živi še, živi! kažejo nanj.

Hacler je bel kot kost. Miren. Zrak okoli njega išče vhod v njegova pljuča, da bi mu vrnil življenje, ki ga je vse polno.

O Jezus Kristus, odpusti nam!

Mesečina hladi predmete, ki so se razgreli v boju: nože in poglede, mišice, besede. Livado, ki diši po krvi.

Vse štiri obide strašna žalost. Odidejo pit slivovko.

Konec, odmisli iz sna Jozef. Odmisli za ženo, ki čaka.

Hvala bogu! odtarna žena. Zdaj bo spal, ga posluša, kako se baše z življenjem, ki ga je poln zrak.

Saj ne vedo, kaj so, odmisli. Dedci tega nikoli ne vedo.

Saj ne vedo, zakaj, recimo, »spoštujemo« može drugih žena.

On je mislil in misli, da sem spoštovala njegovega očeta, svaka, strica.

Ja no . . . , in se ogne spanca v zadnjem hipu.

Vsaka . . .

Najprej ga kličeš s svojim jajčecem v sebi.

O jajčece, jajčece!

Prvo, ki se razplodi, je še poblaznelo. Občutiš sicer, da te nekaj meče na obale, kjer so moške noge. Kjer tekajo te noge.

Vsak dedec te začuti, ko ga imaš v razcvetu.

V drugo, v tretje, ko se ti odpre oko, ki ima živec v nedoumnih višinah, moraš, moraš na pot iskanja, ki vodi med te moške na obalo. Tam se zajedo v tvoje globine in jih imaš zmeraj tam. Imaš jih v sebi.

To je lepo. Pustiš mu iluzijo, da te podira, da te »žaga« in tako dalje, kakor se izražajo iz sramežljivosti pred večnostjo, ti lopovi.

Tako je končno v tebi. Jajčece začne uporabiti prve vdihljaje zraka, ki priteka s krvjo. V zraku pa je, kot ve povedati moj mož, dih duha. Ali tista čudovita projekcija duhovnih tipanj, ki jih odpošljemo v kozmos kot naš absolutum. Naše sanje.

Njegovo bistvo je zdaj v tebi. Zdaj mu ukazuješ. Rečeš mu: dvigni tisto tam! Dvigne. Rečeš mu . . . In tako se začenja tekoči trak. Dedec postane transmisija narave. Odseva svojo ženo. Za njim stojе o n e in prek njega uveljavljajo svojo evolucijo telesa v duhovnem bivanju.

Zato noben mož ne ve, zakaj jih spoštujemo. Ne kane mu v tisto enosmernost gledanja na življenje. Ne ve, ne bo vedel in tudi ne bo priznal, da se žene otipavamo predvsem skozi njih. Da so oni tisti mejnik, prek katerega ne moremo. In če bi še to zmogle, potem bi s svojim egoizmom zdobile to hudičevo materijo v nič.

Vse zmede in sebičnosti, ki jih zvedejo možje drug proti drugemu, so v resnici naši prijemi druga zoper drugo. Me se uničujemo skozi ta nadduh. Zato, o Hudič, se ti zahvaljujem za vse to zmagoslavje! Toda slutim, da je drobljenje že na samem začetku tudi zbiranje, to pa je v končni posledici enovitost ali popolnost. Nadduh nas bo spregledal in to bo konec ženstva in oblasti in vse v zvezi s tem.

Začetek je moral biti strašen, o Bog!

Ni vedela več, ali sanja, spi, ali premišlja. Bila je budna in ni bila. Oslabljena od napora in spet odpočita od napora. Z odtenkom pogleda

je otipavala moževo lice, ki je bilo od blizu podobno počivajočemu slonovemu hrbtu. Iz nosu se mu je osipal smrč.

Počiva, je zaprla pogled in misli. Ostala je čisto, čisto sama.

Ampak to ni spanje, se je občutila še enkrat kot misleče bitje, potem je pa zadobila oblike in fizične lastnosti velikega kamna.

To je resnica o tebi, je slišala nad seboj glas. Mene je zanimal samo tvoj evolucijski gon. Zdaj ga imam. Nič več ne bomo tekli po zmotah k omegi. Konec je: lepote, trpljenja, dvoma, vsega.

Čez in čez se je napela tišina brezmejnosti. Iz nje — velikega kamna — pa je otipaval okolico enoličen radijski zvok. To je bil zadnji ostanek zraka v nji.

Jozef je odsmrčal še dva takta, potem pa zamlaskal in spustil drzen pogled iz svojega sivega magnetizma.

V hipu je vedel, da se je prebudil.

Preklete sanje! jih je brcnil. Zastale so v daljavi. Tam je bila tudi še noč, tu pa se je že šip dotaknila svetloba z gladine luž.

Nikoli ne veš, preklete, v teh sanjah, kaj si bil. Ali pri črni roki ali partizanih. Človeku odleže, je bistro premišljal, ko se zbudi. Ko le zve nazadnje, kaj je bil zares.

Počival je.

Tisti umor je bil res trpljenje, je mislil. Dihal je kakor sv. Duh: nevidno in vseprisotno.

Svetloba dne je že luščila oblike. Neki stoli, mize so hodili po sobi.

Prva smrt, pa koliko življenja sem moral videti bruhniti iz telesa! Glasovi, kri ... Gibi. Kakor da bi ribe delale samomor.

Potlej smo šli pit slivovko k Drejcu.

Kar črn sem bil od tistih špricев krvi. Pa žalosten, jebenti sunce! Kako si žalosten, žalosten, kadar ubiješ človeka. Ampak samo prvega. Čudno, si je ogledal prvi vbod v Haclerja. Gor pod vratom.

Jozef je odgnal kozlanje nazaj vase.

Kar naprej, je tiho mislil, kar naprej je hotel vedeti, zakaj ga koljemo.

Zakaj? Zakaj? je vpil in držal. Povejte, zakaj me?

Fantje pa so stihali, da se je slišalo, kakor da luknjajo »leder«.

Povejte, je prosil, a ne vidite, da ne morem umreti, če ne vem, zakaj moram.

Ta kri ..., jim je rekel, potem pa jo je bruhnil skozi usta, oči, nos, ušesa.

Potlej že, ko ni mogel več spregovoriti, jim je pa pokazal, da bo prešla nanje. Na vse nas.

Kurac, sem rekel, pa ti in vsi mi.

In glej: kako je imel prav. Prišla je kri in teče vse noči po mojem spanju. Plavam v nji. Žena ve za vsak liter, ki sem jo kje spustil.

Pogledal je na ženo, ki je spala pravo smrt. Iz nje ni prišel noben zdih, vanjo ni šel noben vdih.

Pa spi, spi. Tako spi ta krempelj.

Pri Drejcu smo takrat dva litra spili in zapeli tisto lepo:

Ka-aj ti je dekli-cao,
da-a si tak' žalostnaa

Vse je bilo rosno in rdeče od sonca, kot jagnje od materine krvi, ko smo peli z najžalostnejšimi glasovi.

Peli smo do opoldne, ko je sonce udarilo na svetlo bleščave činele. Potem smo žalostni odšli. Hacler pa je ležal tam doli zaklan kakor scefrana potonika.

Pa kaj moreš. Ko enkrat začneš, ni lepšega...

Kri, če je je veliko, diši ko morje pred dežjem.

Gledal je ženo in mislil: kamen, kamen.

Ne, sem rekel pobom, ko smo takole že eno uro hodili; drugič jim moramo povedati, zakaj jih likvidiramo.

Zbrali so se okoli mene in dihali. Ustnice so jim raztegovali predobčutki.

Ima prav Jozef, je potrdil velikan, ki je bil najbrž mamin sinček do triindvajsetega leta.

Ima, ima, se je stegnil nekam v spomin tudi Lado, nekam nazaj v stoletje. Pa saj smo mu vpili, da je izdajalec.

Ne, sem rekel, to je premalo, izdajalci so na naši in na njihovi strani. Kaj pa, če ni?

A si videl? je odrhtel mamin lepotec proti mesarskemu vajencu. Je izdajalec, je rekel nekdo od onih treh.

Pa če le ni on, ki si ga ubil?

To me ne briga, dragi Jozef. On mi je lanski sneg.

Vseeno je, se je oglasil najbolj molčeči, če mu prav razložiš ali narobe, on mora pod zemljo.

Ostrmeli so.

Kaj ti, Jozef, pomaga algebra pri umiranju. Poglej: minus in minus je plus, plus in minus je minus, no, pa kaj? Veš ali pa ne veš za to abstraktno kombinatoriko. Jaz sem matematik. Lahko ti zatrdim, da ni potrebno nobene prave razlage za smrt. Smrt pride, pa če bi vedel za brlog samega boga. Smrt je edina smiselna logika tega brloga. Smrt, dragi Jozef, je največja milost, ki nam jo je podelila narava. Da, izhodišče te narave sva midva, končni cilj pa spet narava. Krožni obtok. Zakaj

potem razlage, zakaj moraš nazaj v svoj praelement? Moraš! Bedak! Kam pa naj grem?

Pa je le lepše, če veš, sem se raznežil. Če veš, da umiraš za rakom, je isto, kot če veš, da umiraš za izdajstvom. Smrt mora biti samo neka posledica, nič drugega.

Osel!

Zakaj?

Posledica! Kakšna bedasta religioznost! Logika, to ja. Za zdaj seveda. Kako pa naj obvladuje smisel, ki je še izrazito megljen zarodek, oziroma zmeraj še napol občutek, slutnjo, intuicijo, vizijo, naravo z gonom po uničevanju?

Jozef, Jozef, me je opomnil z veličastnim glasom, likvidacije so preresne operacije, da bi se šli opero!

Kakšno? nisem razumel.

Oprosti, to je libreto opere, je gonil svojo najbolj molčeči, kar ti zahtevaš od mene, nas vseh, torej tudi od sebe.

Narava, dragi Jozef, ne sprašuje, ali je človek že zbolel ali ne. In vse to trenutno razpoloženje in besedovanje me spominja na samomor moje sestre. Ta se je zastrupila samo zato, da je zaigrala en del tiste opere, ki govori, kako čista je bila, ko so jo našli. Veste, so govorile ženske, v najfinejše perilo se je potaknila. Dišala je po ambri. V n a j - finejše perilo! to je bil osnovni motiv tiste opere. Oprostite, tiste traparije. Ko jo je neki skurbani zdravnik pregledal, je izjavil materi: punčki je uspelo zaigrati vlogo v neki slabi drami najslabšega slovenskega dramatika. Da je bil dramatik slab, se vidi že po scenariji. Vse je v svili in diši. To, gospa, je rekel dohtar, je limonada. Čakajte, čakajte! ga ni razumela moja mama. Z eno samo bilkico intuitivnosti pa je le segla k resnici, ki jo je oznanjal skurbani dohtar. Gospá, je padel z glasom na zadnji zlog, motiv te smrti je neumnost, točneje: ambicioznost. Vaša deklica je bila sicer zelo skromno bitje. Rada pa bi bila prva v neki družbeni sredini, kateri je nekako pripadala. Ni ji uspelo. Lahko bi bila najboljša natararica na jadranski obali, če bi bila živela. Več kot natararica pa ne bi bila mogla postati. Zakaj? je vprašala mama. Zato, ker si je izmislila to neokusno smrt. Veste, umreti v finem perilu in z vonjem ambre, to je čisto navaden primitivizem. Ampak vi, vi, gospod doktor, ga je nagovorila dalje v mislih moja mama, boste govorili, širili, kako fina družina smo, kako čista. Hči, boste širili, se je ubila z najlepšimi hlačkami na svoji ritki, z najlepšim modrčkom na joškicah, in v kombineži iz jutranjega svita nad Sueškim kanalom. Ja, ji je odgovoril skurbani dohtar prav tako v mislih, za dobre glasove vam gre, za glasove, ki se bodo podili kot veter v tej podivjani provinci. Prav nič se tudi ne čudim, ko vas tako slišim, da je hči tako neokusna,

ker ste neokusni in trapasti tudi vi. Mene ne brigajo hlačke vaše hčere, briga me krvni obtok, ki je zaspal. Jaz sem zdravnik in ne Samo Hubad, ki je dirigent za opere. Dobite kakega pisatelja, naj spiše verze, kako plemenito je umrla vaša hči, v čistem in najfinejšem perilu, seveda, in če je kje kak usekan muzikant, res zna iz vsega tega pricurjati kaka ganljivka, nikakor pa ne opera za Sama Hubada. Zbogom, gospa! je še rekel skurbani dohtar in odšel.

Nee! smo se začudili.

Ne, ne, res ne, se nas je resnobno ogledal naš najbolj molčeči brat. Bil je videti zbit od monologa. Uničen.

Ni bilo tako, je rekel tiho.

Maminemu sinčku se je nekaj zasvetilo. Midva z Ladom nisva razumela nič drugega, kar sva bila slišala.

Ni tako govoril doktor, je povedal najbolj molčeči. To sem govoril jaz. Jaz sem mu dal, tistemu dohtarju, svojo moč, da je povedal svojo verzijo resnice o samomoru moje sestre skozi moja usta.

A ja, se je zabliskalo tudi nama z Ladom. To si ti povedal zato, ker si tako ti občutil, je rekel Lado.

Ja, ja, je kimal najbolj molčeči kot zvon brez kemblja.

— To si ti povedal zato, sem mu rekel, da bi nam dopovedal, da ne smemo zganjati iz smrti kiča, ker je smrt resnica o nas, ne pa popevka.

Ja, ja.

A ja, je dokončno doumel Lado. Zdaj vem.

V resnici je bilo pa prekleto žalostno za vse nas, je spregovoril najbolj molčeči. Ampak da je vse skupaj opera, sem začel čutiti že prve ure.

Ja?

No, sem se vdal, pa jim ne bomo govorili, zakaj in tako naprej.

Bolje, da ne. Vsak sam ve, zakaj mora s sveta.

Imaš prav, sem rekel, ker se mi je zazdela to neke vrste resnica.

Res: nikdar več nismo kasneje pojasnjevali likvidirancem, za kakšno nemoralgijo umirajo. Samo nečesa nismo mogli dognati: kdo smo. Jaz sem ostal do danes črnorokec, najbolj molčeči je bil ustaš, Lado esosev in tako dalje.

Najtežje delo smo opravili nekoč proti koncu vojske.

Sto jih je tam pa tam, mi je rekel naš Mathis, ali unsere Ideus. Ampak če vam hočem povedati tudi to, moram zaspati. Samo v spanju še doživim ves tisti pekel. Vse tiste strašne krike, ki odmevajo po hosti. Nekaj otrok presunljivo tuli in od strahu urinira. Tisto takrat, priznam, je bilo najhujše.

Jozefa je stisnila slabost in mu skoraj vzela življenje.

— Otroci, otroci! je zašepetal in že napol spal.

Iz rovov spomina vre duh po smoli, bukovju in vodi.

Spet vsi štirje hodijo po gozdni poti.

Mehko je na tem svetu, ne pa trdo!

... Jozefova žena je postajala vse bolj in bolj celota ali del vse-mogočne harmonije, ki se ne da več izraziti z besedami, temveč samo še z matematičnimi znaki.

Hvala bogu! je odčutila enega poslednjih občutkov človeškosti, v sami sebi pa se je že razvozlavala matematično. Slo je brez zapletov: nobenih moralnih, socialnih, nravnih, psiholoških, filozofskih kalupov je ni več utesnjevalo. Merila te duhovne napetosti so odpadla, brž ko je začutila vsemir kot harmonijo. Torej sebe kot večnost. Samo tisti majceni del človeške zavesti, ki je še ostal, ki je neuničljiv, jo je vznemirjal z nekim čudnim navdušenjem nad samo sabo, češ da ni bila nikoli kaj prida matematik, zdaj se pa z lahkoto pogovarja s sabo. Toda govoriti s sabo zdaj, ko je harmonični kozmos, se more le z Einsteinovim besediščem.

Kako naj se, prosim, razloži s filozofsko terminologijo

$$m_v = \frac{m_0}{\sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}} \quad m_c = \frac{m_0}{\sqrt{1 - \frac{c^2}{c^2}}} = \infty$$

kar je ponazorjeno z Einsteinovim izrekom in kar se je bilo zgodilo z njo, ko se je začutila kot kamen! Kako naj spregovori z glasom, besedo o procesu, ko je še celo Einsteinu zmanjkalo sveta za znake svojega začudenja.

Zdaj se tako preprosto in neboleče razlaga. To niso več občutki ali evolucijski koraki k monadi. Slede si same harmonične cepitve.

Naslednji matematični znak, v katerega se je razkrojila, je prišel sam od sebe, kot logika prvega: $v = c$.

Povsem konvergentna konsekvence, ki se nadaljuje oziroma izrazi v harmoničnem stavku:

To se ne da več čutiti. To ni niti harmonija več, temveč svetloba, blodeča po kozmosu.

In logika cepitve se nadaljuje in dopolnjuje:

$$E = m \cdot c^2 \text{ ali } e = m \cdot v \dots$$

Elektroni dobljene mase se s centripetalnimi obrati spet granularajo, dobljena masa pa znova, po istem matematičnem postopku, cepi

do popolne razpršitve, ko se začne spet organizirati v maso. Toda elektroni se dele, dele v minus potence mikrokozma ali plus potence superkozma do, dokler, dokler ...

... ne začutiš z ostanki zavesti, da je pravir vsega

B E S E D A,

G L A S,

ki spregovori: To pravi, ki je Amen, priča zvesta in resnična, začetek stvarjenja božjega: Vem za tvoja dela, da nisi ne mrzel ne gorak. Da bi bil mrzel ali gorak! Tako pa, ker si mlačen in ne mrzel, ne gorak, te hočem izpljuniti iz svojih ust. Ker praviš: Bogat sem in obogatel sem in ničesar ne potrebujem, in ne veš, da si revež in pomilovanja vreden in ubog in slep in nag; svetujem ti, da kupiš od mene zlata, očiščenega v ognju, da obogatiš; in bela oblačila, da se oblečeš, da se ne pokaže sramota tvoje nagote; in mazila, da si z njimi premažeš oči, da bi videl.

Zakaj jaz ljubim vse, jih svarim in pokorim.

Razvnemi se torej in spokori!

Glej, pri vratih stojim in trkam;

če kdo sliši moj glas in odpre vrata, stopim k njemu, in večerjal bom z njim in on z menoj.

Kdor vse to zmore, tistemu dam sedeti z menoj na prestolu svojemu.

Ker tudi jaz sem vse to zmožel in sem sedel z Očetom svojim na prestol njegov.

Kdor ima uho, naj sliši, kaj govori

D U H

Omega, Omega!

Pogledala je v trenutek, ki ga je preživela od človeka do Duha.

In je spoznala: V s a k bo Einstein, ko bo prišel njegov čas. Mora biti.

Omega! Omega!

Jozef pa hodi, hodi. Spet se sprašuje, kaj je po nazoru, a ne dobi odgovora.

1945

Pomlad je nežna. Nič ne ve, kaj človeka teži. Hladne sence še diše po snegu. Jozef se sklanja v kri, ki je bruhnila po njegovih razžarjenih notrinah. Veliko jo je. Ne more pomagati.

Ptice se milo prebujajo v svojih nagonih. Tudi one se ubijajo, da lahko pojejo.

Gredo vsi štirje po mehkih stezah kot volkovi, z dvema šarcema in brzostrelkama, ki zaudarjajo po sežganem solitru.

Tudi človeštvo poje, premišlja Jozef, in kdor lepše poje, naj ubija, da bo še lepše pel.

Hodijo.

Pomladni veter budi krošnjo. Glasovi listja pa kljub pomladi še zvene v jesenskem usipajočem zvenu.

Slastno vdihujejo. Kri prosevajoče nosnice love zrak.

— Madona se živi, živi, živi, živi! je rekel mamin sinček, velikán med njimi, in odložil šarca. Poglej, je pokazal na pastelno zelene jase, na šmarnice in druge rože.

Kontrabas mrčesa je nenehno brnel. Zdelo se jim je, da se približujejo leteče trdnjave.

Osuplo in polni nekakšnega sramu poslušajo in molče.

Najbolj molčeči misli: Človek bi ga potegnil ven... in ves ta lepi svet...

Lepše, fant moj, ga gleda in hkrati spregleduje Lado.

Grobijan! se zgrozi mamin sinček, ki tudi prepozna grdo namero najbolj molčečega.

Ja no, odmisli Jozef, nekoč bo ta svet drugačen. Druge misli ga bodo oblikovale, nas pa ne bo.

Vsi hkrati so notranje obmolknili.

Kontrabas je rohnél. Metulji so se prekucevali na levo, desno, gor, dol. Čmrlji z rdeče rumenimi zadki so priletavali, odletavali, njih pa je že lovil spanec prihodnosti ali smrt.

Najbolj molčečega je že vse te dni obsedala samo spolna potreba. V očeh je nosil željo, zato je razvoj sveta perspektiviral zgolj v to smer.

Lado pa se je grudil pod ateizmom in teizmom. Kadar koli smo se vrnili s kake likvidacije izdajalcev slovenskega naroda, je molil in se čistil v mešanici verskega blaznenja.

Samo to še pobijemo, je govoril, ta gnoj, potem bo pa mir in red in se bo dalo tiho moliti.

Mamin sinček pa ni mislil, ni mogel, ker ni imel drugih misli kot svoje telo.

Jozef, večni skeptik, pa je gledajoč v čmrlje, mislil: vse je živalsko, mi in vsa ta uglašena natura, ki zbuja videz popolnosti. Ta videz pa je

nič drugega kot fatamorgana, nekakšen opij ali hašiš, češ da je vsak predmet, vsak glas antiteza glasu oziroma predmeta, in da se pred nami vzdiguje popolnost narave, ki je nekaj božjega. V resnici pa ni ne popolnosti ne nepopolnosti. Je le zmeda. In ta je spet popolna in nepopolna.

— Gremo, se je oglasil mamin sinček, ki se je bil že davno nasitil s pomladansko tihoto. Zdolgočasila ga je ta poezija zrtja v nič. On je ljubil gibanje.

— Ja, res, se mu je priključil tudi Jozef. Treba je na pot.

— Tako lepo je in tiho, je rekel z molitvenim, recitatorskim glasom Lado. To te tako pomiri.

— O jebenti, jebenti!! si je metal po ramah šarec najbolj molčiči. Kaj ta človek čveka!

— Kaj? se mu je takoj uprl Lado.

— Lepo in tiho, ga je oponašal najbolj molčiči. Kakšno besedišče pa je to? Ali si postal pesnik?

— Ali ni mar vse to pesem, se je raznežil Lado. Glej malo!

— Kaj naj gledam?

Hodili so.

— To bukev, ki zeleno dežuje na nas.

Zasmejali so se mu kot vrtnec vetra.

— Daj, daj še! so ga prosili.

— Ne smejte se, ljudje božji! Tele cvetke, ali niso to balerine? Ali ne plešejo Cvetličnega valčka? Jaz ga slišim. Slišim glasbo kozarcev, tenko, tenko brušenih.

— Fant, imaš ti fantazijo! Ti boš še kdaj kakšen pesnik, je rekel mamin sinček.

— No, bo, se je oglasil najbolj molčiči.

— Pa se bomo učili v šoli: ta in ta se je rodil na Barju, na hišni številki 11, po domače jim pravijo Falotje. Kot otrok...

...ga je sral. Sral ga je, ko je zrasel in sral ga bo do konca, je vskočil najbolj molčiči. Skup, gospa učiteljica, sva bila in ga poznam. Ni tak.

— Tisto bo pisalo v zgodovini, se je oglasil mamin sinček.

Jozef in Lado sta se upogibala pod težo orožja in se jim smehljala.

— Vseeno, je rekel najbolj molčiči, jaz se bom oglasil učiteljici, pa če bi pisali o Vladu srednjeveški urbarji. Dobro, Lado, razumem, da je pomlad, vidiš to pa ono v tej naravi, ne pa da se klanjaš regratu pa črvom in pticam pa mrčesu vseh vrst. Če človek navezuje stike z oblaki in travami, permejduš, da ni pri ta pravi. Nekaj mu manjka. Ali ima majhnega tiča, ali pa mu rastejo joški. To je feministično, oprost.

— Jaz nimam majhnega!

— Hudič vedi, nič ni še dokazanega, se je režal najbolj molčeči.

— Dobra sta, se je razmehuril s svojimi usti mamin sinček.

Jozef se je muzal. Poznal je to njuno zajebavanje. Zmeraj je bilo enako: tako sta se spolno izživljala v teh samotnih urah in samotnih opravilih.

Obstali so.

Zavest diha se je organizirala v dejavnost.

— Glasovi, je dihnil Lado.

— Blizu smo.

— Tam, je pokazal mamin sinček.

— Zdaj pa mir, je ukazal Jozef.

Strasti so polegale. Rože in rožice so odcvetele in se porazgubile v jekleni volji mož. Čmrlji so crknili. Zeleni dež bukev je prenehal v trenutku.

Stopati so začeli v krog, ki se je ožil.

Ladotu so se usta popolnoma izsušila.

Naproti jima je že prihajal stražar. Smehljaj se jim je.

— Pozdravljeni! jih je ogovoril. Glas mu je mahljal kot repek.

Poznali so te usranete, ki so šele začenjali... Zmeraj so se jim ovijali okoli nog.

— Kje je komandant, je poln jekla vprašal Jozef.

— Kar naravnost, je mehko in tiho odmeril stražar v smer.

Šli so.

Med smrekami je spal šotor.

— Haa-loo! je poklical Jozef.

— Ej, se je oglasilo s tal. V hipu se je dvignilo neko telo in obseделo kot Abdulah Ramah.

Vsi štirje so odložili težko orožje.

Abdulah Ramah je začel žgati duh na svojem, ne preveč pametnem nebu.

— Ste prišli, ste prišli..., je ponujal šapo. Hvala, hvala, je sopel, ko da so mu prišli graditi hišo.

— Prosim, jih je posadil po klopcah. Vino! je zaklical.

V šotoru se je nekaj razmaknilo, butnilo, in ven je zlezla baba z dvema čutaricama.

— Moja žena, nam jo je predstavil komandant.

Najbolj molčeči se je takoj prislinil obnjo v duhovni obliki. Lezel je po njej s svojo strašno spolno potrebo in že sta se kar vpricho polegla po tleh — to so vsi začutili. Oni pa so se medtem natančno pogovorili oziroma pogovarjali, kdaj in kako bodo izdajalce iztrebili. Bilo jih je manj ko sto. Vmes dva otroka.

— Položaji okoli taborišča so dobri, je pojasnjeval komandant. Mitraljeska gnezda pripravljena in zakamuflirana. Oni še zmeraj verjamejo, da jih bomo poslali v Dachau.

Niso se zarezali okrutni prevari.

— Dobro, vse je dobro, je vstal Jozef. Samo, ali imaš še tri može, ki bodo pomagali... Samo tri.

— Imam.

— Poj je pa vse v redu.

Onadva sta se pobrala s tal. Komandantova žena je bila zadovoljna. Vsaka je, če jo moški ljubi najnežneje: če jo izliže. In to ji je storil najbolj molčeči.

Ni lepšega, če zakličeš nazaj v žrelo, iz katerega si padel na ta slaboumni svet, da si še tu.

Stopili so na rob hoste, skriti za grmi. Na jasi, kjer so se še do predvčerajšnjim pasle srne, so samovali šotori. Okoli njih so ženske nekaj pobirale. Slišal se je tudi glas otroka.

— Spijo, je povedal komandant. Posmehljivo, češ: že spijo sen večnosti.

— Presenečenje bo popolno, je ugotovil Jozef. To se mi zdi dobro. Samo: kdaj?

— Jaz mislim, ko bodo spali, je rekel komandant.

Vsi štirje so ga prebliskali s pogledi kot z noži, češ: ali si pri ta pravi!

— Ali ni prav? je lezel iz svoje usrane kože.

— Ni, je odščipnil Jozef.

— A ja, a ja, se je posvetilo komandantu, vstajati morajo.

— Tako nekako.

— A ja, a ja, se mu je še bolj razjasnilo, ukaniti jih moramo.

— Tako, tako.

— V vrsto jih bomo postavili, se je jasnilo komandantu, razdelili milo ali kaj podobnega.

— Tako, tako.

Jutro je. Sonce zatipuje gotske krošnje smrek. Izdajalci slovenskega naroda še spe. Vse je pripravljeno. S prsti na petelinih, na izvirihi smrti.

V trenutku, ki ga je še imel zase, je Jozef premišljal: kam, hudiča, ti filozofi segajo, da bi prišli do skrivnosti življenja in smrti. Tukaj je, se je dotaknil petelina na šarcu. In življenje se začne prav tako banalno. Če že ne z železom, pa najbrž s plesnijo na marmeladi.

Sonce tiplje.

Pajčevine drhte.

O smrt, o smrt! prešinja Jozefa veter misli.

Nenadoma ga obide otroška igrivost in nekdo ga vpraša, kaj bo njegovo izročilo človeštvu. Eni dajemo kri, mu je šepetal tisti glas, ki bi se še rada pretakala po telesu (ni čudno, da so izumili kolo, poslušaj Jozef svoj krvni obtok, da je tudi on, ves, kar ga je, navadna karoserija, ki jo goni kri), kaj boste pa vi dali?

Jozef pogleda v dolinico, kjer počivajo šotori Gospodovi in kjer spe sinovi Mojzesovi. Še je čas. Komandant stoji in gleda. Njegov pogled je zelen. V ta pogled, čuti Jozef, se spreminjajo vsa drevesa, ptice, vode, oblaki.

Kaj boste dali človeštvu, no?

A ja, človeštvu? se strga Jozefu. Jaz bom dal... Jaz bom dal... Jaz bom kar naprej počel isto...

Ubijal?

Ubijal. Toliko in toliko jih je treba zmeraj pospraviti, ker niso ljudje.

Kdo vam daje to pravico?

Instinkt moj. Čutim to, kar drugi ne morejo začutiti.

Kolikokrat sem sedel v toplih hišah, spletenih iz človeških ljubezni, pa sta mož in žena nič kolikokrat ubila drug drugega.

V mislih ja.

Misli so isto kot nož ali svinčenka. Ubijejo sicer nekoliko drugače, a ubijejo zanesljivo. To, kar potem živi od človeka, je njegova senca.

Kaj vi veste, kako se ljudje na »repu« ali »špici« spodrivajo. Vseeno, kje so, ali z občutki in mislimi v kameni eri, ali z občutki in mislimi segaje že v sam absolutum.

Moj Bog...

Nič ne pomaga. To je resnica. Peljete se z avtobusom. Nekdo sede zraven vas, ki vam je antipatičen. Vzrok za to je ničev. Vi ga ubijete. Ubijete soseda, brata, ubijete sestro, svojega lastnega otroka (ubila te bom! slišimo vsak dan). No...

To je odmev iz prostora in časa izpred tristo tisoč let.

Da, to je izročilo, to je štafetna palica. Oprostite, tam že prihaja komandant.

Stopa po bregu, po stezici, ki se kot kača ugreza v planinsko travico in mah. Z dežurnim jih gresta buditi — izdajalce slovenskega naroda.

Železo šarca se že zapoti in zadiši.

Visoko v krošnji sprašuje ptič drugega ptiča, kakšen ptič je Jozef. Ta mu odgovori, da je bil nekoč ptič, zdaj pa je renegat.

Izdajalci že rinejo iz šotorov. Smeh vprasne plamen življenja. Življenje je tako ali tako nekakšen degeneriran plamen.

Ženski glasovi so najsilovitejši.

Niti tiste, ki imajo v sebi instinkt podgane, ne čutijo smrti, ki dehti po ciklamah.

Komandant in dežurni že zapuščata taborišče.

Hip se oži. Prostora je vse manj in manj, Misel Jozefova ne more več niti pet metrov stran.

Komandant je že na robu hoste.

Vse nas napolni veliki

z d a a a j.

Iz črnih cevi zarjujejo grozoviti gromi. Plameni sikajo po kačje.

Jozef seje počez, počez. Sliši krike. Vidi ljudi, k jurišajo nanj, da bi se prebili prek njega ali skozenj v hosto.

Zakaj? se sprašuje in strelja dalje.

Oni jurišajo. Vpijejo in jočejo in preklinjajo človeški rod, katerega sinovi so.

Tedaj prešine Jozefa: Mojzes jih vodi. On hoče, da je Jozef Mrtvo morje.

— O ti prekleti, zavpije, in odstreli zadnjih pet ali šest.

Vanj dahne tišina.

Pogani leže ko snopi. Toda pred njim, deset, dvajset metrov v bregu, kjer so obležali jurišachi, stoji deček. Otrok. Gleda, kaj je. Posluša. Životec ga premetuje v joku in bolečini.

Ne more ga ustreliti.

Do z a d n j e g a , zasliši ukaz.

Vstane in se prerine skozi grm.

Slan duh krvi se že vzdiguje.

— Kaj je? vpraša otroka.

Deček debelo gleda. Iz oči mu sneži strah. Streljanje ga še zmeraj meče semintja.

— Zašto si mi ubil tatu i mamu? se upre. Pomislite, on se kratkoma sredi tistega klanja upre.

— Kakvu tatu i mamu, ga gleda Jozef.

— Ovaj i . . . , išče obraz in vzdiguje težke, mrtve glave. Evo mame, mu jo pokaže.

Gleda Jozef in ga meri: pet let mora imeti.

Pogleda njegovo mater, ki je brez zavesti. Njen nasmešek kvari lesk zob.

— Mama spava, mu odgovori.

— Ne, ti si nju ubil, se upira. Zašto?

Nerodno mu je.

— Zašto, zašto, reče Jozef in nakazuje z roko kameradom, naj ga kdo spodnese.

Ciii-ink! zasiče.

Deček poklekne. Vidi Jozef, da mu je strašno slabo. Bledica ga zasuje do vrha. Iz životca pa se mu vzdiguje bruhanje.

— Zaa-ašto? še sliši.

To ga je pa res spodsekalo.

— Nee vem, odseka z glasom in odide med mrtve.

Vsi prihajajo mednje.

Gledajo, kako leže. Kako jih je zatekla smrt. Poze so strašne. Človeka se loteva obup.

Nekaj se jih drži za spol. Groza!

Komandant vzdiguje glave in išče ko Valjhun »njega, ki kriv moritve je velike«.

— Gledam, reče Jozefu, kje je tisti klinc.

Jozef odide stran.

Zrak je nasičen z nageljni.

Sreča se z onimi tremi.

— Kako? jih vpraša.

— Dosti jih je šlo, reče Lado. Vsaj vreme jim je naklonjeno.

Najbolj molčeči in mamin sinček se zasmajeta.

— Kaj? se zagleda vanju Lado.

— To pa ni poezija, Lado, to je pa cinizem, reče najbolj molčeči.

— Madona, reče Jozef, otrok, a ste videli? Med sabo so ga imeli in ga varovali s svojimi telesi.

— Se mi je kar zdelo, je rekel najbolj molčeči. Kaj sta se pa pogovarjala?

Jozef zamahne.

— Si ga ti? vpraša najbolj molčečega.

— Ne, pesnik.

* * *

V temo se je usul prsteno rjav mrak. Začel se je redčiti v komaj občuteno svetlo rjavo.

Jozef je dihal v visokih lokih. Pogled se mu je drobil v drobiž zelo svetlega denarja.

Vdihnil je v zavest, ki je stala zraven, in telo je zašlo v funkcijo. Tiščalo ga je na malo potrebo.

Ali se bo zbudila, ko bom vstal, je pogledal na ženo.

— Jok, jok, se je plazil iz postelje. V pljučih ga je bolelo in peklo. Potegnil je izpod postelje veliko kahlo in spustil gost, rjav urin. Kakor plznsko pivo, je gledal scentrifugirane pene.

— Oo, oo, se je lajšal. Postajal je vse lažji. Iz njega pa je kar vrelo.

Madona, je odganjal iz mehurja zadnji deci, saj se bom izscal. Ko si star, samo ščiješ, ščiješ. Sušiš se, pa konec.

— Konec, je rekel poltiho in odložil veliko kahlo, napolnjeno čez polovico.

Vdihnil je.

Sam smrad! je izdihnil.

Pet je, je pogledal na cagarje stare vezarice. Tolkla je čas kot njegova žila v vratu: slabotno in počasi. Njene sekunde so bile za tri normalne.

Kako živim! je sekljal drobno, steblasto misel z zobmi.

Spim...

Koliko krvi spet!

Zašto si ubil tatu i mamu, je ponovil in ustnice mu je spreletel drgetajoč metulj. Oči pa so mu zalivale solze.

Mamu i tatu.

Mamu i tatu...

Obrnil se je na bok in opazoval ženin speči profil. Njen nos, njene izpite, bele ustnice. En zob, s katerim je še sekala po mesu. Brada ji je postajala omelo. Iz nje so rasle sive kocine, močne ko žima.

Kako zatajen dih ima, jo je tipal s pogledom.

Trapa! se je spomnil in se navezal na postani duh pogovora od sinoči. Gre in ti pove, da jo je mislila splaviti. Hčeri ti vrže v obraz, da jo je mislila ugonobiti...!

Madona... Pa kdo je ta žena? Z mislimi, ki so predstavljale že pravo neskončnost, se je je loteval, da bi jo dojel in enkrat domislil.

Ležim z njo, parim se z njo, jem z njo, glej, pa mi je vsak hip bolj neznana. Mrzlo tuja. Leze izpod nekakšne vlage kot kuščarka in mi žuga s svojo nemo pojavo.

Zmeraj sem se je bal.

Imel sem jo vso: seveda, če je vse naslanjati se nad njenimi telesnimi globinami. Ko pa sem prihajal iz nje ves zgubljen in ogoljufan, sem čutil, da je do razodetja, kdo in kaj je, še daleč.

K d o s i ? je odmisлил vanjo.

Iz nje, bele kakor vosek, tihe, je dihalo sporočilo:

T v o j a s m r t s e m.

Gledal jo je, kako vzhaja in ne.

Če vzhaja...?

Kako? jo je začel ostreje gledati.

Cirkusi so bili z njo! je premišljal dalje, utrujen od nenadne nepetosti in občutka strahu.

Razprostrl se je po postelji in se odpočival. Telo se mu je razlivalo, kakor da je enocelično.

Otrok ni hotela, se je spominjal.

Nočem pamžev, je povedala po vsakem sprijemu in tekla umivat zmaja. On pa ji je sledil z mislijo tipalko in ni vedel, bedak, ali mora, kot mož, za njo ali ne. Ko se je vrnila, je navadno že lezel v sen plesnivega vonja, slišal pa je njen očitek: Zdaj si se me nažrl, zdaj si me sit! Jaz bi se rada pogovarjala, ti, kralj vseh živali, lev, pa dremaš, nažrt mojega čudovitega mesa.

Včasih mu je kaj sporočila v sen. Njen glas je imel moč pletilne igle. Predrla je sen in vdrla vanj kot svež, dišeč veter.

Navsezadnje je bilo lepo! so mu navrele solze.

Dišala je, kadar je takole utrujena, tepenega mesa, šepetala. Njen šepet je bil, oo... To je bilo petje prelepe Sulamit.

Glej, sem ji govoril, in med nama je visela temà kakor morje, v nji sva valovala kot utopljenca, zakaj nočeš mojega otroka, najinega otroka? Ne!

Otrok je nadaljevanje naju: tebe, mene. Je garancija človeštvu.

Me ne briga človeštvo.

To je po žensko, sem ji govoril.

To sem.

Poslušaj, je rekla čez hip, lepše bi bilo in več ljubezni in tvoje humanizacije, če bi mačke rodile ljudi, mi pa mačke in pse.

— Groza! A nekje strašno res. Poslušal sem to njeno praktično zapažanje in izkustvo in ji dal prav.

Midva pa se morava nadaljevati kljub vsemu, sem ji rekel, midva sva zavest, in zavest pomeni odgovornost.

Komu? Pred kom sem odgovorna za svoje misli? se je pognala.

Tema okoli naju, še zdaj jo vidim, je zanihala v silnem valu.

Pred Bogom, sem ji rekel takrat.

Kdo je to? je vprašala.

Moj bog, Bog! sem zaklical v temo, v sivi, valujoči val.

Ja no, moj bog, Bog, kaj pa je to. Kot bi jaz rekla: moj oče ni moj oče.

Potemtakem ti ne veruješ?

Ne.

Ali veš, da je človek materializirana svetloba, ki prihaja iz Besede.

Moje življenje je važnejše od Besede, v katero se ti zatekaš. Kako se jaz počutim, ti ni mar, ampak, kako se tvoja Beseda. Ali misliš, da sem jaz suženjsko darilo te Besede? Da si me dobil v nameček za svojo slastno vero?

Poslušam jo.

Ne živi po biblijskih fabulah, kjer so ženske čutne tvorbe, neme in slepe. Vdane razvadam svojega moža. Jaz sem jaz. In če se ti jaz dam, hočem, da se mi daš tudi ti. Nobene tvoje volje nočem, če ni ta volja

tudi moja volja. Če jaz nočem nadaljevanja v smislu Besede in odgovornosti, je nemoralno siliti me v to razmerje, ki ga nočem. Gorje ti, če boš uporabil zahrbtnost! Spoznal boš tisto stran mene-ženske, pred katero trepetajo najmočnejši, najpopolnejši.

... Ko je rodila, sem jo spoznal vso, jo je gledal Jozef in mislil, mislil.

Spominja se, da je moral zaradi tega otroka onesrečiti kup ljudi. Njej se je zazdelo ali kaj, da njun otrok nima prostora na tem svetu. Da nima zraka. Otrok ni samo rast po centimetrih, ampak nenehno poskuša klicati v eter in nekoga doklicati. In ker ga njuna Nanica ni mogla, je moral poskusiti on. To pa se kliče drugače: ne z glasovi. Tako na primer, da se odrečeš prijateljev.

Si srečen, ko se nadaljuješ? ga je vprašala takoj, ko je zavrgel bližnje. Opazovala ga je s svojim magičnim očesom v sebi.

Ni bil.

Nadaljevanje, dragi mož, je nemoralna sreča, mu je sporočila. Svarila sem te. Močno. Poznam sebe. Nisem ti mogla povedati, da bi jaz najbolj srečno eksistirala, če bi mi ti očistil ta svet za celi dve milijardi. Dragi: eni lahko prenašajo svoj krhki ego skupaj s človeštvom, jaz ne. In še mnogi, mnogi drugi ne. Takisto moj otrok ne. Zato boš ...

... In je vedel, da bo moral ubijati. Sprva se je zgrozil. Molil je. Kot Job se je prepiral s svojim Stvarnikom, zakaj tak ukaz njegovemu duhu in telesu. In Bog mu je poslal Satana, ki ga je kos za kosom pripravljaj za ubijalca.

Glej, mu je govoril Satan, držeč v rokah prelepo Nanico, ki je rasla centimeter za centimetrom, njen ego pa je zadeval na strašne ovire prenaseljenosti te zemlje.

Prava kraljica! je trepetal Jozef pred svojo punčko. Krvolok! Zahtevala je, da ji pobije vse Kitajce.

Glej! mu jo je kazal Satan, nikamor ne more, niti v otroški vrtec. Povsod jih je preveč in presilni so, da bi ji pustili bivati.

Kaj! je znorel Jozef. Moji Nanici ne puste. Kdo? Pokaži mi jih!

Satan mu jih je pokazal: na tisoče Nanic in Nančkov se je spretavalo po cvetni trati.

Vrglo ga je nazaj. Pribilo ob tla.

Prekleti S a t a n ! se mu je uprl.

Tedaj je Naničin ego zajokal tako presunljivo zahtevajoče. Če ji v hipu ne bi bil skrčil nekaj prostora, bi bila umrla.

Pobil je tam nekaj Nanic in Nančkov in njegova Nanica je zabrcala, se zasmejala ...

Očka, ali si srečen, ko se nadaljuješ, ga je takoj po tem prijela žena.

Ni bil.

Nadaljevanje, dragi moj mož, je kri in vest. Sem se ti upirala? Naj bi ti povedala, da bi moj ego žrl gore in morja in vse živo v teh morjih. Zato boš...

... Vedel je, da bo ubijal.

O Satan!

To je dobro, da ne kličeš več svojega Stvarnika. Kaj je?

O Bog!

Tišina.

Bog moj, zakaj mi ščuvaš kosti, da ne vedo kam: ene hočejo hoditi, ene počivati, ene grabiti, ene hočejo razpasti. Zakaj, o Bog, si mi naščuval duha mojega telesa, da mi je sprl kosti? Bil sem pravičen. Prišel sem iz materinskega žrela in takoj zajel vase Tvojo podobo.

Nadaljuj se! si mi ukazal.

Šel sem se nadaljevat. Zdaj sem v Satanovih rokah.

Zapusti vse in pojdi! si vrgel vame svoj glas.

Kri svojo? sem te vprašal.

Pojdi za menoj, ti rečem!

Ženo z detetom, Bog moj, naj pustim in grem?

Utihnil si.

Ne, ni mogoče, sem si govoril, da bi mi ukazal to ti, moj Gospod. In nisem šel. Potem je prišel Satan z Nanico. Bila je že šestletna. Lepa. Deklica tako pravilnih oblik me je vznescila v navdušenje.

Ne more rasti, Jozef, mu je rekel Satan.

Zakaj ne?

Satan mu je razložil ves ego sistem in mu svojo trditev dokazal s številkami.

In Jozef se je odkrižal svoje matere, ki je prišla k njemu umirat. Plačal ji je v domu onemoglih posteljo in strežbo, plačal nazadnje vence, lepo petje Gozdička, ki je že zelen, govoreček in jok.

Nanica pa je rasla v Satanovem naročju in bila je tudi vse lepša in umnejša.

Konec, je rekel nekega dne Satan. Nanica hoče kri.

Ne! se je uprl Jozef.

Svet je bedast, je hodil z mislimi gor in dol, neumen, idiotski... Zmerjal in krel je tako gosto ko dež. In v tem preklinjanju in besnem naporu se mu je prikazala vsa dosedanja skrivnost tega umno neumnega človeštva.

Ne, ne, se je branil te nove podobe.

Glej, Jozef, je spregovoril Satan globoko iz njega: ker si moj človek, ti povem z besedami za v prvi razred: imaš ribogojnico, v vodi, ki je kot nebes čista in gladka, plavajo ribice. Od teh ribic, ki nič ne vedo o tebi, razen da jih krmiš, od teh ribic živiš ti, tvoji otroci, pomočniki,

ker farme ne upravljaš sam, od njih živi direktor bogve katerega hotela, natakarice kuharice, občinski uslužbenci, ker ribice so ja obdavčene, in tako dalje, in tako dalje tja do mene.

Torej: živa in mrtva riba koristi neštetim ljudem. Ampak riba tega ne ve in nikdar ne bo vedela, da živa, gibka, hlastajoča po crkovini, nosi na svojem telescu čez tisoč, dva tisoč kil ljudi. Ljudje pa to vedo in imajo to za samo po sebi umevno.

(No, na las podobno, ali ribje življenje pa žive narodiči, kot je, recimo, ta tvoj slovenski, dalje srbski, hrvaški, slovaški, češki, litvanski, estonski... To so ribe in nič drugega. Naj spočenjajo še tako kulturo. Od teh rib žive veliki. Niti za hip se ne obotavljajo, da bi vas kako požrli: z zvijačo ali s silo. In vi v tem ne boste videli resnice, kot je ne vidijo ribe. In da bo ironija res ironija: vi, ko vas veliki jejo, še verujete v božjo pravičnost. Sicer tudi Amerikanec, ki se masti s kakim Slovencem iz Bovca, ali pa Rus, masteč se s kakim Celjanom. Oba se prej pokrižata, preden vas požreta. No, Jozef, povej mi, kaj je po tvojem ta svet? Red ali nered? Morala ali nemorala?)

Jozef je težko dihal.

Po moje je..., je mislil Jozef. Bog!

Kje, hudiča! se je zadril Satan.

Zakaj si pa ti?

Jaz se nikoli nisem skliceval na razumnost evolucije. To je prej deviacija.

Če ni, pa bo Bog, je odgovoril Jozef. Boš videl. Naredili ga bomo. Naša zavest ga bo konec koncev izoblikovala v tisti moralni dimenziji, v kakršni ga priznavamo zdaj.

Ga še ni, ti povem, Jozef.

Pa bo.

Če smo vzpostavili tebe, bomo tudi Njega.

Preveč naporov vas čaka. Živiš pa: nekajkrat prešteješ prste gor in dol pa si že ruska pečenka.

Naša zavest ga bo nekoč priklicala, čutim.

Do takrat, Jozef...

...je predolgo, vem, ampak vsak napor v to smer je Njegovo institucioniranje.

Kaj pa, se je namuznil Satan, kaj pa Nanica?

Prokleta Nanica, kaj pa je že spet z njo? je zaklel Jozef.

Očka, očka, se je oglasila žena, ali se je lepo nadaljevati?

Ne!

Ne!

Ne! je vpil. Ni se, ne lepo ne grdo.

Kaj pa je to, Jozef? Nisi vroč ne mrzel. Mlačen postajaš.

Jozef se zagleda, kako odhaja Nanica...

Jozef! sliši v sebi glas, ki ga krmari. Zapre oči. Kri brizga iz drevesa, skale.

Čuti, da ubija, ubija.

Pogleda: ženin profil na postelji zraven njega oživilja posmeh.

Jozef gleda in spoznava: ti si me... In se zapolni s spoznanjem, ki ga hoče raztrgati.

— Ti, ti, ji kliče z glaskom, ki je bolj udarjanje kladivca kot človeško ogovarjanje.

— Poznam te, šepeta, ti si življenje in smrt. Čakaš, da me požreš. Vem, zakaj si mi govorila o splavu. Mene hočeta...

Žena se nasmiha. Srebrno nitratni obraz je ledeno tih.

— M r t - t v a ! zašepeta z glasom iz Hamleta.

Začne se ji umikati z zavestjo. Beži vase, k točki težnosti.

— Zina, jo pokliče, poln strahu.

Njen profil je nemo zazrt v nedojemljivost.

Prijel jo je za rame.

Stekel ji je z dlanjo prek nosu do čela in nazaj na ustnice, brado. Mehke so.

Zobje so se ji lesketali kot biser.

— Zina!

Zadrl ji je pogled v uho in prisluhnil. Čisto droben veter je igral v tem duplu.

— Ali je to mogoče! se je predramil do konca in zdrsnil s postelje. Ura je bila pol sedmo.

Šel je na njeno stran.

— Zina! je kanil na njen obraz svoj žalosten glas. Zina!

Žena je bila popolnoma zapuščena. Njena zavest ni imela v nekem hipu spanja določenih možnosti in je odhitela kot sončni veter.

— Zina, poslušaj no! se je sprožil v stisko. Ali nisem vse tako naredil, kot si rekla. Ali ni dovolj prostora za naju in za Nano?

Vosek njenega obraza je izražal staro samozavest.

— Zina! Jaz te nočem takele. Jaz te nočem kamna. Zina, Zina! jo je stresal.

Vzravnal se je in jo zrl s ptičje perspektive.

Vanj je vdrlo spoznanje.

— Satan! je škrtnil. Ti si bila...

— Smrt!

Streslo ga je, kakor da mu je mraz. Oči so mu zalile solze. Iskal je nazaj k svoji postelji in se sesedel na njen rob ter zajokal z glasom otroka in odraslega.

Moj Bog! se je umirjal, kako bom pa umrl? Kje in od koga bom pa jaz zdaj dobil svojo smrt?

— A? se je spet priglasil.

Pogledal je na ženo, ki je bila Nič.

Lepa je bila, se je raznežil in ji odpuščal. Smehljal se ji je, ko da jo spet vidi nago. Ampak prava ... pošast.

Hudič...! je odmisлил vanjo.

PESMI

Ela Peroci

JUTRO

Sivo jutro dviga iz morskega dna
ptičji ščebet, obris oken
in slutnjo vrta in ceste —
sivo jutro prebuja tesnobo srca,
s še spečega telesa mi potegne odejo,
na silo mi odpira oči
in razgalja barve,
potopljene misli, vse neizgovorjene besede
in zamolčano ljubezen —
s hladom umije sadeže včerajšnje bolečine,
da pozelenijo
in divje me preblisne spoznanje,
da sem na kraju poti.
Prekrije me ptičji ščebet,
pokopljejo me obrisi oken in vrta in ceste,
potopijo me neizgovorjene besede,
sadeži se spreminjajo v kamenje,
bolečina ga rojeva venomer.

PISMO

Hodim v neznano
in v poslednje pismo večera
polagam droben kamen s ceste,
pobarvam ga s svitom cestne luči,
kakor v majhno gredico vsajam
v kamen cvet,